

WOLONTARIAT PRZYSZŁOŚCI

z perspektywy trendów i wyzwań 2021 roku.
Raport z badania.

Alicja Zajączkowska

2022

POMORSKA
SIEĆ | **COP**

Autor badań: Alicja Zajączkowska
Opracowanie: Alicja Zajączkowska
Zdjęcia: pexels.com
Skład i łamanie: Adrianna Wałdoch

ISBN 978-83-965899-6-5

Działanie sfinansowane ze środków
Programu Rozwoju Organizacji
Obywatelskich na lata 2018–2030

KOMITET
DO SPRAW
**POŻYTKU
PUBLICZNEGO**

Narodowy Instytut Wolności
Centrum Inicjatyw Społeczno-Obywatelskich

Program Rozwoju
Organizacji
Obywatelskich
na lata 2018–2030
PROO

Spis treści

1. Wprowadzenie	4
2. O wolontariacie	8
Definiowanie wolontariatu	
Wolontariat w statystykach	
3. Wyzwania dla wolontariatu	18
Przegląd 24 trendów istotnych dla wolontariatu przyszłości	
Obszary wyzwań wolontariatu przyszłości	
4. Wolontariat a rynek pracy	32
Wolontariat kompetencyjny	
Wolontariat naukowy	
Wolontariat pracowniczy	
Wolontariat zdalny	
Mikrowolontariat	
Wolontariat hybrydowy	
5. Wolontariat a Zielona Przyszłość	46
Wolontariat klimatyczny	
Ekowolontariat	
6. Wolontariat a trendy dobrostanu społecznego	54
Wolontariat opiekuńczy	
Wolontariat senioralny	
7. Wolontariat a trendy lokalności	60
Wolontariat lokalny	
Wolontariat sąsiedzki	
Wolontariat miejski	
Wolontariat szkolny	
Wolontariat solidarności	
8. Podsumowanie	72
9. Bibliografia	77

1. Wprowadzenie

Badanie pn. *Wolontariat przyszłości z perspektywy trendów i wyzwań 2021 roku* zostało przeprowadzone w ramach działalności **Pomorskiej Pracowni Badań Obywatelskich**. Jest to element szerszego badania pomorskiego wolontariatu prowadzonego w ramach projektu współfinansowanego przez Narodowy Instytut Wolności – Centrum Społeczeństwa Obywatelskiego ze środków Programu Rozwoju Organizacji Obywatelskich na lata 2018–2030.

Wykonawcą badania i autorką raportu jest Alicja Zajączkowska, badaczka społeczna i ewaluatorka, prezeska zarządu PrePost Consulting sp. z o.o.

Badanie przeprowadziłam na przełomie 2021 i 2022 roku metodą desk research. Analizowałam dane zastane, publikacje, opracowania, raporty oraz artykuły dotyczące wolontariatu, trendów i wyzwań społecznych. Analiza obejmowała także dane pochodzące ze źródeł internetowych (w szczególności krajowych i zagranicznych raportów agencji badawczych), portali informacyjnych oraz marketingowych, stron i profili społecznościowych dotyczących działalności krajowych i zagranicznych organizacji zajmujących się wolontariatem. Przeprowadziłam kilkanaście pogłębionych wywiadów indywidualnych z osobami zajmującymi się organizowaniem wolontariatu oraz z osobami angażującymi się w wolontariat.

Bazowałam także na własnych doświadczeniach – osoby, która ponad 25 lat temu była jedną z założycieli stowarzyszenia Regionalne Centrum Wolontariatu w Gdańsku. Przez kilka lat byłam prezeską tej organizacji oraz rozwijałam wolontariat w województwie pomorskim. W kolejnych latach pomagałam wielu organizacjom pozarządowym tworzyć strategię rozwoju organizacji i wolontariatu. Jako badaczka społeczna i ewaluatorka zrealizowałam kilka badań diagnostycznych i ewaluacyjnych dotyczących wolontariatu w Polsce. Idea wolontariatu jest mi bardzo bliska i uważam się za „eksperta przez doświadczenie” w tym temacie.

Słowa klucze, na których koncentruje się raport z badania to **wolontariat** oraz **przyszłość**. Dlatego też w dwóch pierwszych rozdziałach niniejszego opracowania pojęcia te omawiane są odrębnie.

Pierwszy rozdział raportu dotyczy kwestii definiowania wolontariatu oraz zobrazowania tematu z wykorzystaniem danych statystycznych. Drugi rozdział poświęcony jest przyszłości i ukazuje wyzwania, trendy, wizje zmian identyfikowane przez różne organizacje badawcze i *forecastingowe*, czyli zajmujące się przewidywaniem przyszłości. Zaprezentowany materiał dotyczący wybranych trendów ma charakter zestawienia z ich krótką charakterystyką. Może to stanowić inspirację i zachętę do samodzielnego pogłębiania wiedzy o trendach w oparciu o załączoną szeroką bibliografię.

W kolejnych czterech rozdziałach łączę wybrane trendy, wyzwania przyszłości ich ewentualnym wpływem na podaż i/lub popyt w odniesieniu do wolontariatu. Dla większej czytelności przyjęłam podział na cztery kluczowe obszary tematyczne, tj. **rynek pracy, zielona przyszłość, dobrostan oraz lokalność**.

Mam nadzieję, że opracowanie pn. *Wolontariat przyszłości z perspektywy trendów i wyzwań 2021 roku* uruchomi szerszą dyskusję wśród osób, którym idea wolontariatu jest bliska. Liczę, że lektura zachęci do przemyślenia i opracowania strategii rozwoju wolontariatu we własnych organizacjach z uwzględnieniem wyzwań i trendów, które zostały tu zaprezentowane. Zarządzanie przyszłością odgrywa kluczową rolę w nowoczesnym zarządzaniu organizacją i ma decydujące znaczenie zarówno w budowaniu jej fundamentów instytucjonalnych, jak i w skutecznym wypełnianiu jej misji.

2. O wolontariacie

Definiowanie wolontariatu

Potocznie termin „wolontariat” przyjęło się używać do opisywania każdej formy wykonywania nieodpłatnej pracy na rzecz społeczności, zwierząt, środowiska czy innego dobra.

Potocznie termin „wolontariat” przyjęło się używać do opisywania każdej formy wykonywania nieodpłatnej pracy na rzecz społeczności, zwierząt, środowiska czy innego dobra. Terminu tego nie używa się jedynie w stosunku do działań na rzecz spraw osobistych, rodziny, kręgu przyjaciół i znajomych.

Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie nie definiuje pojęcia wolontariatu, ale nadaje mu wyraźne ramy. W ustawie wymieniony jest zamknięty katalog podmiotów, na rzecz których wolontariusze mogą wykonywać świadczenia. Koordynatorem wolontariatu mogą być m.in. organizacje pozarządowe, organy administracji publicznej i podległe im jednostki czy podmioty lecznicze. W rozumieniu ustawy wolontariat nie może być organizowany przez przedsiębiorstwa (z pewnymi ustawowymi wyjątkami), osoby fizyczne czy grupy nieformalne.

Wolontariat to dobrowolne, świadome, nieodpłatne angażowanie się w pracę na rzecz innych.

W praktyce mamy do czynienia z wolontariatem formalnym (określonym w ustawie) i z wolontariatem nieformalnym odnoszącym się do tych sytuacji, kiedy osoba wykonuje daną pracę, ale nie jest możliwe wskazanie jej organizatora. W związku z tymi różnicami w definiowaniu, wolontariat nie jest pojęciem jednoznacznym zarówno dla społeczności, jak i dla osób, które taką pracę społeczną wykonują. W efekcie może dochodzić do sytuacji, kiedy to nie każdy, kto był wolontariuszem nieformalnym, będzie to deklarował, natomiast zadeklarują go osoby, które wykonywały tzw. wolontariat formalny.

Definicja pojęcia „wolontariusz” stosowana przez Główny Urząd Statystyczny brzmi następująco: *wolontariusz to osoba fizyczna, która dobrowolnie i bez wynagrodzenia poświęca czas na świadczenie usług lub wytwarzanie dóbr na rzecz organizacji, instytucji lub osób indywidualnych, szerszej społeczności lub środowiska naturalnego. Działanie to ma formę pracy na rzecz innych i jest określane jako praca społeczna, praca niezarobkowa lub wolontariat.*

Wolontariusz, czyli aktywista, działacz społeczny, ochotnik, społecznik, dobrodziej, dobrowolny uczestnik, altruista, ideowiec.

Rodzaje wolontariatu:

- 1.** wolontariat akcyjny
- 2.** wolontariat długoterminowy
- 3.** wolontariat indywidualny
- 4.** wolontariat instytucjonalny
- 5.** wolontariat formalny
- 6.** wolontariat nieformalny
- 7.** wolontariat wirtualny (e-wolontariat)
- 8.** wolontariat hybrydowy
- 9.** mikro-wolontariat
- 10.** wolontariat sportowy
- 11.** eco-wolontariat
- 12.** wolontariat na rzecz zwierząt
- 13.** wolontariat pomocowy
- 14.** wolontariat senioralny
- 15.** wolontariat międzypokoleniowy
- 16.** wolontariat towarzyszący
- 17.** wolontariat opiekuńczy
- 18.** wolontariat rówieśniczy
- 19.** wolontariat medyczny
- 20.** wolontariat szpitalny
- 21.** wolontariat hospicyjny
- 22.** wolontariat kryzysowy
- 23.** wolontariat klimatyczny
- 24.** wolontariat misyjny
- 25.** wolontariat szkolny
- 26.** wolontariat rodzinny
- 27.** wolontariat sąsiedzki
- 28.** wolontariat miejski
- 29.** wolontariat pracowniczy
- 30.** wolontariat stażowy
- 31.** wolontariat kompetencyjny
- 32.** wolontariat naukowy
- 33.** wolontariat zagraniczny
- 34.** wolontariat na rzecz migrantów
- 35.** wolontariat Szlachetnej Paczki
- 36.** wolontariat Caritas
- 37.** wolontariat WOŚP
- 38.** wolontariat harcerski

Międzynarodowa Federacja Stowarzyszeń Czerwonego Krzyża i Czerwonego Półksiężycy (IFRC) jest największą na świecie siecią humanitarną. Działa w ponad 192 krajach, zrzeszając prawie 14 milionów wolontariuszy.

Polski Czerwony Krzyż swoją działalność opiera na wolontariuszach zrzeszających się w ramach szkolnych oraz akademickich kół PCK, a także grup Ratownictwa PCK. W 2020 roku z PCK współpracowało ponad 39 tysięcy wolontariuszy, w tym ponad 27 tysięcy w ruchu honorowego krwiodawstwa.

Caritas Polska jest jedną z największych organizacji dobroczynnych w Polsce. Współpracuje z ponad 100 tysiącami wolontariuszy, wspierając potrzebujących w kraju i poza jego granicami.

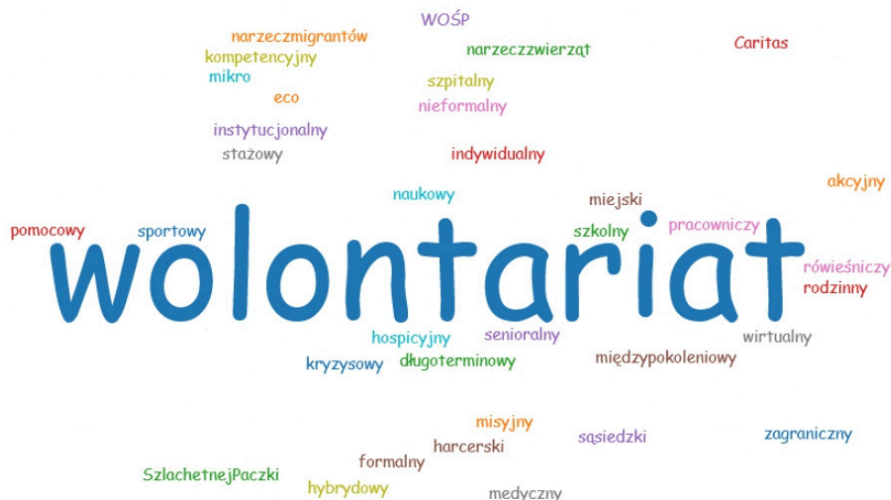

Korpus Solidarności to rządowy program wsparcia i rozwoju wolontariatu długoterminowego w Polsce realizowany od 2018 roku.

Sieć Centrów Wolontariatu – lokalne i regionalne organizacje, które od 1993 roku szerzą ideę profesjonalnego wolontariatu w Polsce.

W praktyce mamy do czynienia z wieloma rodzajami wolontariatu (w zależności od różnych kryteriów podziału). Biorąc pod uwagę czas pracy, możemy mówić o wolontariacie akcyjnym, długofalowym czy mikrowolontariacie. Ze względu na sposób wykonywania wolontariatu, możemy kategoryzować go na wolontariat „w realu”, zdalny czy hybrydowy. Szeroka gama typów wolontariatu odnosi się do podmiotów, na rzecz których jest wykonywany, np. na rzecz osób indywidualnych, imigrantów, osób chorych, sąsiadów, rówieśników, seniorów czy też na rzecz organizacji, instytucji. Zestawienie różnych rodzajów wolontariatu zaprezentowano w tabeli i na poniższym rysunku.

Źródło: Opracowanie własne; Alicja Zajączkowska

Dane statystyczne dotyczące wolontariatu są trudne do analizowania i generalizowania, ponieważ wyniki badań zależą od przyjętej definicji badanego zjawiska. Wolontariat można rozumieć różnie, w zależności m.in. od kryterium czasu jego trwania czy odbiorców, do których jest skierowany. Sami respondenci rozumieją pojęcie wolontariatu na kilka sposobów – niektórzy uważają, że np. praca na cele dobroczynne nie jest wolontariatem.

Przy założeniu, że wystarczy jednorazowe zaangażowanie w pracę społeczną, aby stać się wolontariuszem, to prawie co piąty Polak mógłby się tak tytułować. Z badań CBOS-u wynika bowiem, że 23% naszych rodaków przeznaczyło w 2019 roku własną pracę lub usługi na cele dobroczynne. Równocześnie tylko 7% respondentów tego badania potwierdziło, że pracowało jako wolontariusz¹. Natomiast aż 73% badanych wskazało, że przekazali pieniądze na cele dobroczynne, co jednak nie jest traktowane jako wolontariat.

W wielu badaniach przyjmuje się jednak krótszą perspektywę czasową angażowania się w wolontariat (pytania w kwestionariuszu dotyczą ostatniego miesiąca, półrocza). O wolontariat podejmowany w ciągu ostatniego miesiąca pytani są respondenci na potrzeby badania World Giving Index (WGI). Charities Aid Foundation opublikowała w 2022 roku raport podsumowujący jedenaście edycji WGI. Pozycja poszczególnych krajów w raporcie zależy od wyników sondaży, w ramach których mieszkańcom zadawane są trzy pytania:

- czy w ciągu ostatniego miesiąca pomogli nieznamym osobie?
- czy przekazali pieniądze na cele charytatywne?
- czy poświęcili swój czas na dobrowolną pracę na rzecz wybranej organizacji?

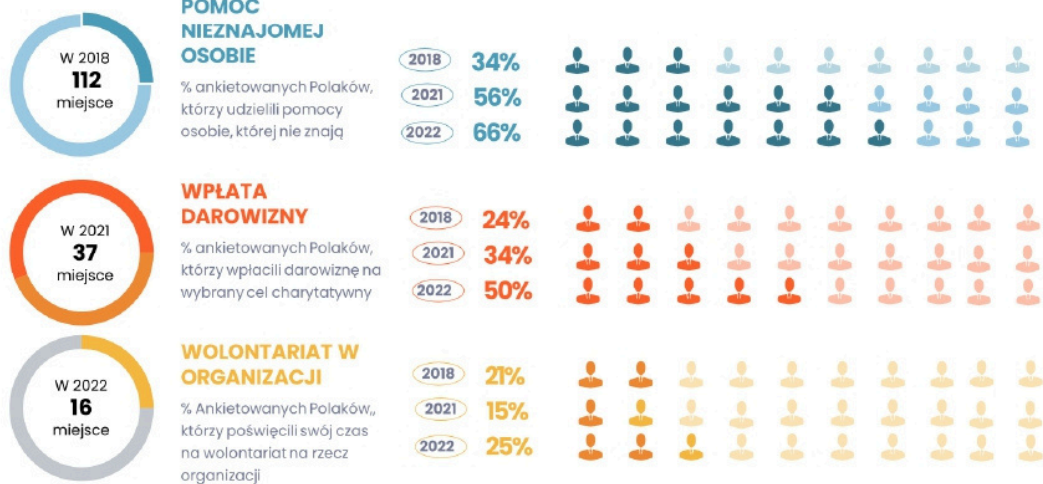
¹ Aktywności i doświadczenia Polaków w 2019 roku, Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej, Warszawa 2020.

W World Giving Index 2022 Polska znalazła się na 16 miejscu.

W tym światowym rankingu dobroczynności Polska znalazła się na 16 miejscu, gdy w 2021 roku plasowała się na 37 miejscu. To skok o 96 miejsc w górę w stosunku do 2018 roku, kiedy plasowaliśmy się na 112. miejscu. Wyniki badania pokazują, że aż 66% zapytanych Polaków odpowiedziało, że w ciągu ostatniego miesiąca (od dnia przeprowadzenia badania) udzieliło pomocy osobie, której nie zna. W 2018 roku twierdząco odpowiedziało jedynie 34% ankietowanych. Duży progres widać również w zakresie wpłacania darowizn – w 2022 roku 50% ankietowanych wpłaciło darowiznę na wybrany cel charytatywny, a w 2018 roku jedynie 24%. W 2022 roku 25% Polaków poświęciło swój czas na wolontariat na rzecz organizacji. To o 4 punktów procentowych więcej niż trzy lata wcześniej.

WORLD GIVING INDEX POLSKA

Światowy Indeks Dobroczynności

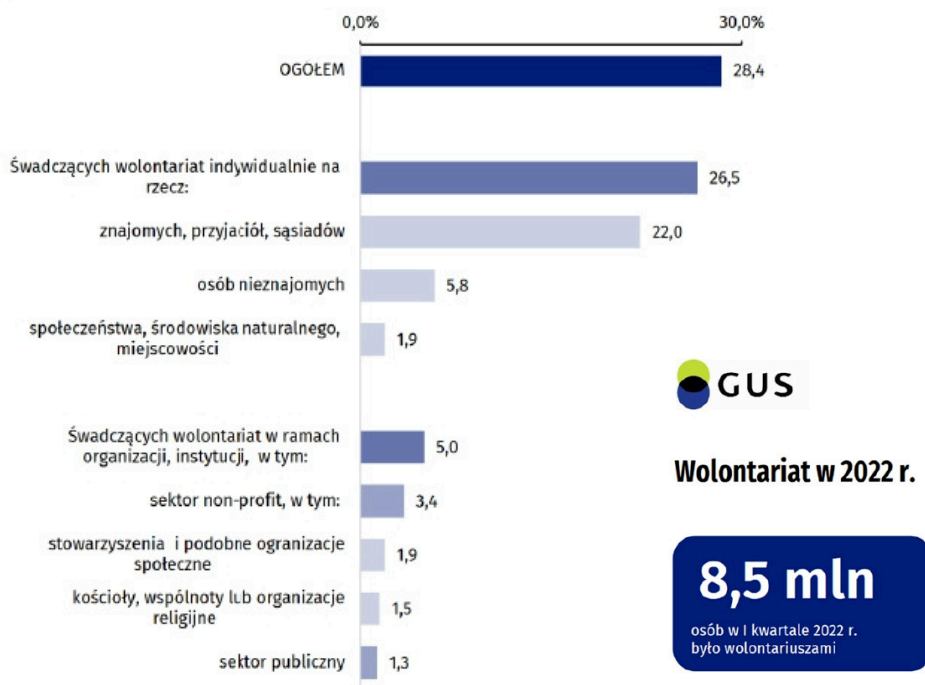
Źródło: Opracowanie własne; Alicja Zajączkowska

Porównując różne dane statystyczne dotyczące aktywności społecznej i wolontariatu można postawić tezę, że wolontariat jest kobietą jak pokazują badania internetowe przeprowadzone w 2020 roku na próbie N=1658, Polki włączają się w wolontariat i wspierają akcje charytatywne częściej niż mężczyźni (51% kobiet i 42% mężczyzn)². Najczęściej w zakresie „charity” działają dojrzałe Polki. Najrzadziej wsparcia projektom charytatywnym udzielają młodsze kobiety. Najbardziej aktywne w obszarze wsparcia akcji charytatywnych są mieszkanki dużych miast.

² Siła Kobiet Jakie są współczesne Polki? Mobile Institute, Warszawa 2020

Główny Urząd Statystyczny (GUS) w 2022 roku zapytał Polaków o wolontariat³ podejmowany przez nich w ciągu czterech tygodni poprzedzających badanie. Zgodnie z pozyskanymi danymi, 28,4% Polaków powyżej 15 roku życia podejmowało działalność wolontariacką. Oznacza to, że 8,5 miliona osób w I kwartale 2022 roku było wolontariuszami. W przeważającej większości był to wolontariat indywidualny, nieformalny świadczony na rzecz znajomych, przyjaciół, sąsiadów. Tylko 5% badanych deklarowało, że świadczy wolontariat formalny na rzecz sektora non-profit m.in. organizacji, instytucji, czy kościoły.

Wykres 1. Odsetek wolontariuszy w I kwartale 2022 r. według rodzaju wolontariatu

Jak wynika z badań przeprowadzonych w 2022 roku przez Stowarzyszenie Klon/Jawor, 61% organizacji angażuje wolontariuszy i wolontariuszki do swoich działań, z tego 41% organizacji robi to regularnie, a 20% akcyjnie⁴.

Po raz pierwszy od ponad dekady obserwujemy spadek odsetka organizacji, które do swoich działań angażują wolontariuszki i wolontariuszy. W 2021 roku takich organizacji było 61% – tyle samo co w 2015 roku. Spadek obserwujemy też w przeciętnej liczbie osób, które organizacja angażuje na zasadach wolontariatu. W 2021 roku organizacja współpracowała przeciętnie z 5 wolontariuszkami i wolontariuszami, podczas gdy w 2015 roku takich osób było dwukrotnie więcej.

³ Wolontariat w 2022 roku, GUS, Warszawa 2022

⁴ Kondycja organizacji pozarządowych, Stowarzyszenie Klon/Jawor, Warszawa 2022.

Jak organizacje angażują wolontariuszy?

Jak się pracuje w organizacjach?

badania Klon/Jawor

Wyniki badania przeprowadzonego w 2018 roku w województwie pomorskim pokazują, że 2/3 badanych organizacji współpracuje z wolontariuszami. Średnio z jedną organizacją związanych było niespełna 20 wolontariuszy, z czego 5 to aktywni współpracownicy podejmujący pracę w organizacji przynajmniej raz w miesiącu. Przeciętnie (mediana) z jednym podmiotem związanych było 7 wolontariuszy, w tym 2 aktywnych. W niemal 2/3 badanych podmiotów (62,5%) w ostatnim roku liczba wolontariuszy nie zmieniła się⁵.

Wolontariat młodych w woj. pomorskim

Wyniki badania CAWI (N=807), IX 2021, PrePost Consulting sp. z o.o.

Źródło: Badanie CAWI, N= 807 uczniów szkół podstawowych i ponadpodstawowych w województwie pomorskim, IX-X2021, PrePost Consulting sp. z o.o.

⁵ Kondycja III sektora w województwie pomorskim 2018 – raport z badań, Fundacja RC, Gdańsk 2018.

W 2021 roku przeprowadziłam badanie wolontariatu młodzieży szkolnej w województwie pomorskim, w którym wzięło udział 807 uczniów i uczennic. 64% uczniów/uczennic zadeklarowało, że poświęcili kiedykolwiek nieodpłatnie czas na działania prospołeczne/wolontarystyczne. Z badania wynika, że najczęstszym powodem podejmowania aktywności wolontariackiej przez młodzież szkolną jest chęć pomagania innym oraz zmieniania świata i ludzi na lepsze (78% wskazań).

Uczniowie/uczennice, którzy podejmowali działalność pozalekcyjną i pozaszkolną, ponad dwa razy częściej angażowali się w wolontariat. Ważna informacja, która wynika z przeprowadzonego badania to fakt, że w rodzinach, w których ktoś działa jako wolontariusz, aż 84% uczniów/uczennic też podejmuje taką działalność⁶. Potwierdza się, że rodzice – wolontariusze kreują dzieci, które same zostają wolontariuszami.

⁶ Wolontariat Młodych w województwie pomorskim. Raport z badania, Pomorska Pracownia Badań Obywatelskich, Gdańsk 2021.

3. Wyzwania dla wolontariatu

Przemiany społeczne i gospodarcze, które zachodzą w ostatnich latach mają wpływ na rozwój nowych form działalności wolontariackiej. Z perspektywy globalnej, wolontariat nabiera nowego znaczenia w kontekście wspierania realizacji 17 celów zrównoważonego rozwoju.

W związku z rosnącymi wyzwaniami społecznymi, którym często nie są w stanie sprostać organy państw członkowskich Unii Europejskiej, wolontariusze mogą skutecznie wesprzeć realizację tych celów, odpowiadając na potrzeby społeczne szybciej i efektywniej niż instytucje publiczne.

Z perspektywy globalnej, wolontariat nabiera nowego znaczenia w kontekście wspierania realizacji 17 celów zrównoważonego rozwoju.

Agenda 2030 na rzecz zrównoważonego rozwoju (przyjęta przez Organizację Narodów Zjednoczonych) to program działań definiujący model zrównoważonego rozwoju na poziomie globalnym. Określono 17 Celów Zrównoważonego Rozwoju oraz powiązanych z nimi 169 zadań.

Nowa wizja rozwoju nakreślona w Agendzie koncentruje się na pięciu zmianach transformacyjnych określonych jako zasada 5P:

1. People (Ludzie),
2. Planet (Planeta),
3. Prosperity (Dobrobyt),
4. Peace (Pokój),
5. Partnership (Współpraca).

CELE ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU

W 2019 roku Rada Unii Europejskiej przyjęła konkluzję o wdrażaniu przez UE Agendy ONZ w ramach Programu Zrównoważona Europa 2030⁷. Kluczowe wyzwania przyszłości identyfikowane w programie Agenda 2030 w obszarze społecznym to m.in. kwestie związane ze wzmocnieniem zaangażowania społecznego, w tym wolontariatu i polityki partycypacyjnej; zmiana zachowań społecznych i kulturowych; innowacje społeczne; nacisk na odporne społeczeństwo czy nowoczesna edukacja.

W obszarze gospodarczym wskazuje się wyzwania związane ze społeczną odpowiedzialnością przedsiębiorstw, odpowiedzialnym prowadzeniem działalności gospodarczej, zrównoważonym systemem żywnościowym, nowymi technologiami, sztuczną inteligencją, zmieniającym się rynkiem pracy oraz gospodarką obiegu zamkniętego. Z kolei wyzwania związane ze środowiskiem dotyczą głównie kwestii degradacji środowiska i zmian klimatu.

Wylistowane powyżej wyzwania przyszłości identyfikowane w Agendzie 2030 ukazują, przed jak szerokimi i powiązаныmi ze sobą problemami społeczno-ekonomiczno-ekologicznymi stoją społeczności całego świata. Krzewienie idei wolontariatu i mobilizowanie do podejmowania aktywności społecznej oraz zachęcanie do angażowania się w rozwiązywanie problemów, przed którymi stoi świat, to ważne wyzwanie dla wolontariatu przyszłości.

⁷ Zrównoważona Europa do 2030, Zał. II; Postępy UE w osiągnięciu celów zrównoważonego rozwoju, Komisja Europejska 2019.

Wzmacnianie aktywności społecznej na rzecz rozwiązywania problemów, przed którymi stoi świat, to ważne zadanie dla wolontariatu przyszłości.

Analiza danych zastanych na potrzeby niniejszego raportu pozwoliła na zebranie szerokiego materiału badawczego dotyczącego wyzwań i trendów społeczno-gospodarczych identyfikowanych przez różne organizacje badawcze, marketingowe czy instytuty forecastingowe zajmujące się przewidywaniem przyszłości. Analiza trendów pozwala dostrzec zmianę, zrozumieć ją i daje szansę, aby odpowiednio przystosować się do szans i zagrożeń, jakie ze sobą niesie w odniesieniu do różnych aktywności, w tym do wolontariatu.

Zestawienie trendów oparte jest w dużym stopniu na przywołaniu ich opisów opracowanych przez polskie ekspertki w tej dziedzinie. Są nimi Zuzanna Skalska, która zajmuje się badaniem i analizą sygnałów zmian (360Inspiration) oraz Natalia Hatalska (Infuture Institute), która już od kilku lat przygotowuje Mapę Trendów⁸. Jest to autorskie narzędzie, które nie tylko ma ułatwić firmom i organizacjom pracę z trendami, ale również zasilać wiedzą oraz służyć pomocą przy podejmowaniu decyzji strategicznych.

24 TRENDY

Zuzanna Skalska – 360Inspiration

zajmuje się badaniem i analizą sygnałów zmian

<https://360inspiration.nl/>

Natalia Hatalska - Infuture Institute

od kilku lat przygotowuje Mapę Trendów

<https://infuture.institute/mapa-trendow>

⁸ <https://infuture.institute/mapa-trendow>

Poniżej prezentuję subiektywny wybór i przegląd 24 trendów społecznych, gospodarczych, środowiskowych, technologicznych, które już mają i/lub mogą mieć wpływ na rozwój wolontariatu przyszłości. Wybrałam te trendy, które wydają się być skorelowane z wolontariatem przyszłości i w kolejnych rozdziałach zaprezentuję szerzej te powiązania i współzależności.

PRZEGLĄD 24 TRENDÓW ISTOTNYCH DLA WOLONTARIATU PRZYSZŁOŚCI.

BEING GOOD – RADYKALIZM MAREK

Trend, według którego marki/firmy podejmują działania w kierunku wzięcia odpowiedzialności za świat, w którym funkcjonują (jest to np. walka o różnorodność, zrównoważoną produkcję czy niwelowanie nierówności płacowych kobiet i mężczyzn). Radykalizm Marek oznacza, że firmy znacznie częściej koncentrują się na wsparciu danego ruchu społecznego czy organizacji, dzięki czemu jednoczą wokół siebie odbiorców, którym bliskie są podobne wartości.

CYFRYZACJA

Trend ten w coraz większym stopniu zmienia gospodarkę i społeczeństwo, determinując nie tylko sposób funkcjonowania przedsiębiorstw, ale też współczesny model życia jednostek i społeczności. W kolejnym dziesięcioleciu wyzwaniem stanie się sprostanie rozwojowi technologii 5G (beziprowodowy standard sieci mobilnej piątej generacji), przemysłu 4.0 (Internet rzeczy, sztuczna inteligencja, rzeczywistość wirtualna oraz rozszerzona), big data, a także cyfryzacji usług, w tym usług pomocy społecznej, w zakresie zdrowia czy edukacji.

PRACA HYBRYDOWA

Pandemia wpłynęła na rozwój nowego modelu pracy przyszłości – wykonywanie zawodowych obowiązków z domu i biura. Według cyklicznego badania Work Trend Index realizowanego przez Microsoft, 73% osób zatrudnionych chce, aby nadal istniała możliwość pracy zdalnej. Równocześnie 67% badanych pragnie więcej czasu spędzać w firmie. W badaniu przeprowadzonym przez PwC w 2021 roku 55% polskich respondentów przyznaje, że już dziś część ich zadań może być wykonywana zdalnie⁹.

⁹ Przyszłość rynku pracy. Polska perspektywa. Badanie PwC "Upskilling Hopes & Fears 2021"

WPŁYW GENU Z

Nieustannie rośnie liczba osób należących do generacji Z – pokolenia social oriented. Ich potrzeby wyznaczają nowe oczekiwania wobec wyzwań społeczno-środowiskowych, firm, produktów, usług czy standardów pracy, uczenia się i życia.

W KIERUNKU INNOWACYJNOŚCI (THINK DIFFERENT)

Transformacja cyfrowa oraz globalne wyzwania (społeczne i środowiskowe), z którymi przyszło zmierzyć się nowym generacjom, wymuszają wdrożenie nowych modeli w edukacji i biznesie, opartych na innowacyjności i kreatywności. Postęp technologiczny i transformacja cyfrowa wymuszają wdrożenie nowego modelu edukacji.

POZA TRADYCYJNYM SYSTEMEM EDUKACJI

Edukacja jest procesem nieustannym i trwającym całe życie człowieka (idea Life Long Learning). Ludzie stale odnawiają i doskonalą swoje umiejętności. Edukacja wychodzi poza ramy placówek edukacyjnych (przykładami tego zjawiska są np. edukacja alternatywna, nieformalna, pozaformalna). Proces edukacji staje się elastyczny i oparty o doświadczenia – te w świecie fizycznym, jak i wirtualnym – oraz zindywidualizowane ścieżki kształcenia.

GLOBALNA SIĘĆ NAUCZANIA. NOWE SPOSOBY WSPÓŁPRACY I UCZENIA SIĘ

W miarę postępu globalizacji nauczyciele i uczniowie mogą pochodzić z całego świata, tworząc nowe sieci edukacyjne. Dotychczasowe hierarchie zmieniają się: coraz częściej to młodzi uczą starszych¹⁰.

SREBRNE TSUNAMI

Mamy do czynienia z generacyjną nierównowagą – jak wynika z prognoz, w Unii Europejskiej w 2030 roku będzie ok. 150 mln osób starszych (powyżej 65 lat), a w Polsce ich liczba wzrośnie do 10 mln, stanowiąc 25% populacji. Spodziewany jest także szybki wzrost liczby osób powyżej 80 lat. Polska znajduje się w grupie najszybciej starzejących się krajów.

¹⁰ <https://www.kinnarps.pl/wiedza/raport-trendow-edukacja/>

WORKING FOREVER

Jest to trend – scenariusz będący odpowiedzią na starzejące się społeczeństwo oraz wydłużający się czas życia. Istotny będzie nowy model życia zawodowego ludzi. Scenariusz zakłada, że będziemy pracować do późnych lat starości, nawet do ukończenia 80, 90 roku życia, a w trakcie całego życia będziemy wielokrotnie przekwalifikowywać się, Zatałamani ulegnie funkcjonujący aktualnie model edukacja – praca – emerytura.

AGAINST LONELINESS – EPIDEMIA SAMOTNOŚCI

Samotność – stres – depresja to epidemia współczesnego świata. Osób samotnych przybywa też w Polsce. Według danych GUS, w pojedynkę żyje już co piąty mieszkaniec naszego kraju. Izolacja społeczna i samotność wpływają negatywnie na zdrowie społeczeństw (fizyczne i psychiczne) generując poważne konsekwencje, także ekonomiczne. Walka ze skutkami spowodowanymi brakiem kontaktów międzyludzkich jest coraz bardziej istotna, zwłaszcza w czasie pandemii.

MIND CARE

Mind care to trend, którego założeniem jest osiągnięcie w społeczeństwie tzw. mental wellbeingu (dobrostanu psychicznego). Obejmuje wszystkie działania związane z szeroko pojętą kategorią zdrowia psychicznego (prowadzone online i offline). Następuje wzrost świadomości dotyczącej jakości życia.

DEINSTYTUCJONALIZACJA

Światowy trend do rezygnowania z pracy w instytucjach na rzecz rozwiązań środowiskowych. Oznacza odchodzenie od opieki instytucjonalnej na rzecz opieki środowiskowej, świadczonej na poziomie lokalnej społeczności. Jest to przeniesienie ciężaru pomocy z wielkiej, hierarchicznej instytucji (np. szpitala, domu dziecka) do ośrodków pomocy i wspierania w obrębie wspólnoty lokalnej.

ZIELONE TSUNAMI

Zielona transformacja oznacza szereg działań podejmowanych przez Unię Europejską w zakresie dążenia do neutralności klimatycznej. Niebawem firmy, w zależności od poziomu emisji CO₂, będą karane lub nagradzane, nie tylko przez regulacje prawne, lecz także przez społeczeństwo, media społecznościowe, system bankowy czy fundusze inwestycyjne¹¹.

CZYSTA ENERGIA

Rosnąca świadomość energetyczna i lobbing ekologiczny sprawiają, że zainteresowanie zielonymi źródłami energii (i rynek z nimi związany) stale wzrasta. Unia Europejska, poszczególne kraje i firmy za długofalowy cel stawiają sobie zeroemisyjności neutralność dla klimatu.

KLIMATOCENTRYZM

Trend ten wskazuje, że katastrofa klimatyczna wymaga od administracji, biznesu i konsumentów radykalnych zmian, zarówno na poziomie działań systemowych, jak i jednostkowych.

AKTYWIZM SPOŁECZNY

Wzmacnia się i radykalizuje aktywność podejmowana w realu i online wynikająca z niezgody na zastany stan rzeczy i dążenie do jego zmiany. Czynna postawa wobec życia, bunty, są wyrazem sprzeciwu wobec zastanego porządku rzeczy i sposobem prezentowania poglądów. Celem jest wywołanie określonych zmian społecznych, politycznych, ekonomicznych i tych dotyczących środowiska naturalnego. Aktywizm społeczny/polityczny służy często do organizacji różnych form protestu, takich jak pisanie listów do gazet i polityków, kampanie polityczne, bojkot określonych przedsiębiorstw, wiece, demonstracje, strajki (nawet strajki głodowe).

¹¹ <https://www.kongresobywatelski.pl/idee-dla-polski-kategoria/zielone-tsunami-jak-szeroko-i-jak-gleboko-zmieni-ono-nasza-rzeczywistosc/>

GOSPODARKA SPOŁECZNA

Narastające konflikty i rozwarstwienie społeczne, zmiany środowiskowe, ale i takie wydarzenia jak pandemia, generują coraz wyraźniejszą potrzebę poszukiwania i wdrażania rozwiązań zbudowanych na empatii i współodczuwaniu oraz wzrost znaczenia ekonomii społecznej. Konsumentów oczekują, aby firmy były uczciwe oraz miały pozytywny wpływ społeczny.

RYNKOWA POLITYKA SPOŁECZNA

Polityka społeczna zaczyna przyjmować formę koordynacji i nadzoru sprawowanego przez państwo nad podmiotami wykonującymi zadania społeczne przy wykorzystaniu mechanizmów rynkowych. Zmiana ta ma oznaczać przerzucenie odpowiedzialności za rozwój społeczny na sektor samorządowy, obywatelski i rynkowy, które mają się kierować zasadami efektywności ekonomicznej¹².

MIASTO VOL. 2

Pandemia COVID-19 zredefiniowała miasta. Transformację przechodzą miejskie usługi czy przestrzenie wspólne. Nowym wyzwaniem jest połączenie modelu dystansowania społecznego z utrzymaniem wysokiej jakości życia mieszkańców. Ponad 70 % obywateli UE żyje na obszarach miejskich, a około 85 % unijnego PKB wytwarzane jest w miastach. Miasta i społeczności mają kluczowe znaczenie dla dobrostanu i jakości życia¹³.

OLD URBAN PEOPLE – MIASTA LUDZI 60-LETNICH I STARSZYCH

Świat przestaje się kręcić wokół ludzi młodych, a zaczyna ciężać ku starszej grupie obywateli. W ciągu dwóch dekad populacja Old Urban People, czyli ludzi 60-letnich i starszych w największych ośrodkach Europy, zwiększy się o niemal połowę. Zmianie ulegnie również styl życia – powszechne stanie się funkcjonowanie w ramach wspólnot emeryckich (współdzielenie mieszkania), a starsi ludzie będą wybierać mniejsze przestrzenie z łatwym dostępem do centrów handlowo-usługowych i dobrą infrastrukturą transportową¹⁴.

¹² M. Bednarz, Zmiany i trendy w polityce społecznej [w:] Polityka społeczna w zmieniającej się rzeczywistości, red. K. Chaczko, K.M. Stanek, Wydawnictwo Naukowe Śląsk, Katowice 2016

¹³ <https://infuture.institute/mapa-trendow/>

¹⁴ <https://www.miasto2077.pl/miasta-beda-ksztaltowac-60-latkowie/>

HIPERLOKALNOŚĆ

Lokalność jest synonimem tego co ważne, wartościowe i bardziej autentyczne. Wsparcie dla lokalnych przedsiębiorców jest coraz bardziej powszechne. Z drugiej strony firmy, aby niwelować ryzyko, w coraz większym stopniu bazują na lokalnych łańcuchach dostaw.

KONIEC HIPERINDYWIDUALIZMU

W wyniku pandemii nastąpiło wahnięcie w dochodach milionów ludzi i wzrost niepewności, co spowoduje przejście ze strefy „ekspansywnego indywidualizmu” do strefy „bezpiecznej wspólnotowości”. Skłoni nas to do refleksji nad tym, kim jesteśmy i co jest dla nas naprawdę ważne; jak ja/firma/członek społeczności mogą przyczynić się do jej rozwoju¹⁵.

SILNIEJSZE WIĘZI RODZINNE I SĄSIEDZKIE

W sytuacji kryzysowej nie szukamy nowych kontaktów, lecz umacniamy te, które już mamy, np. więzi rodzinne czy przyjacielskie. Wykazujemy większą uważność na bliską społeczność i ludzi o nią dbających. Pandemia koronawirusa skłoniła nas do działań pomocowych i opiekuńczych na rzecz sąsiadów. Oddolna „widzialna ręka” działa już dziś w wielu miejscach¹⁶.

FUNDUSZE UNIJNE

W nowej perspektywie funduszy unijnych na lata 2021-2027 Polska ma otrzymać 76 mld Euro, w tym 72,2 mld euro to środki w ramach polityki spójności oraz 3,8 mld euro z Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji. Środki unijne w ramach polityki spójności zostaną przeznaczone między innymi na badania, innowacje, przedsiębiorczość, infrastrukturę, klimat i ochronę środowiska, energetykę, cyfryzację, edukację i sprawy społeczne.

¹⁵ Postcorona | Signals Of Change; 360 Inspiration, Zuzanna Skalska, 2021

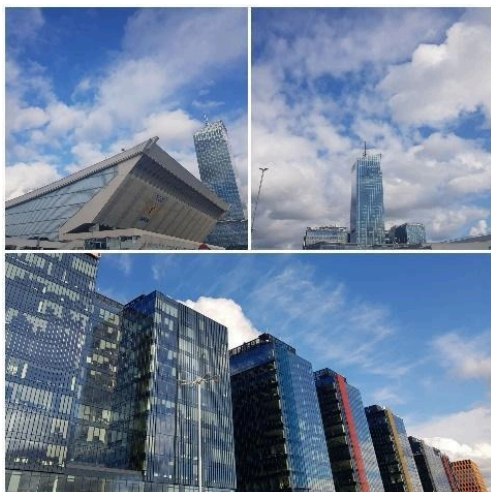
¹⁶ Postcorona | Signals Of Change; 360 Inspiration, Zuzanna Skalska, 2021

Obszary wyzwań wolontariatu przyszłości

Analiza danych zastanych na potrzeby niniejszego raportu pozwoliła na zebranie szerokiego materiału badawczego, który wymagał uporządkowania i logicznej kategoryzacji. Aby uprościć opis różnych zagadnień dotyczących wolontariatu przyszłości, przyjęłam podział na cztery kluczowe obszary tematyczne, zaprezentowane w poszczególnych rozdziałach raportu:

WOLONTARIAT a RYNEK PRACY WOLONTARIAT a ZIELONA PRZYSZŁOŚĆ WOLONTARIAT a DOBROSTAN WOLONTARIAT a LOKALNOŚĆ

WOLONTARIAT a RYNEK PRACY

Rośnie rola wolontariatu pracowniczego oraz wykorzystywania wolontariatu w rozwijaniu kompetencji.

WOLONTARIAT a ZIELONA PRZYSZŁOŚĆ¹⁷

Kryzys klimatyczny i środowiskowy ma znaczący wpływ na rozwój wolontariatu.

¹⁷ Zielona Przyszłość to Europejski Zielony Ład, czyli strategia UE służąca neutralności klimatycznej zaplanowanej jako cel na 2050 rok. https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_pl

WOLONTARIAT a DOBROSTAN

Rośnie gotowość do podejmowania wolontariatu w odpowiedzi na potrzebę poszukiwania sensu i prawdziwych wartości w życiu.

WOLONTARIAT a LOKALNOŚĆ

Gdy świat zaczyna być coraz bardziej nieprzewidywalny rozwija się wolontariat lokalny i sąsiedzki.

Rysunek 3. Cztery obszary wyzwań dla wolontariatu przyszłości¹⁸.

¹⁸ Autorką zamieszczonych fotografii jest Alicja Zajączkowska.

VOLUNTEER

VOL

VOLUNTEER

VOLUNTEER

4. Wolontariat a rynek pracy

Rośnie rola wolontariatu pracowniczego oraz wykorzystywania wolontariatu w rozwijaniu kompetencji.

Wolontariat powinien dawać wolontariuszom siłę.

Wolontariat kompetencyjny

Wolontariat jest uznaną metodą w rozwoju umiejętności, nabywania nowych kompetencji oraz zwiększającą szanse na zatrudnienie. Osoby chcące zdobyć doświadczenie i tym samym zaistnieć na rynku pracy, mogą skorzystać z wielu rozwiązań. Wolontariat to dobry sposób, by rozpocząć swoją przygodę z pracą zawodową i edukacją przez doświadczenie. Wykorzystywanie wolontariatu w rozwijaniu kompetencji zawodowych i społecznych wspierane jest przez coraz mocniej rozwijający się trend walidacji¹⁹ nabywania kompetencji w edukacji nieformalnej. W wielu krajach Unii Europejskiej, w tym w Polsce, dąży się do tego, aby uznawać umiejętności uzyskane poza formalną edukacją i szkoleniem. W ostatnich latach coraz większe znaczenie przypisuje się edukacji poza formalnej (realizowanej na kursach, szkoleniach, stażach, praktykach) i uczeniu się nieformalnemu (w pracy, w ramach wolontariatu, hobby). Przemiany na rynkach pracy zwiększają poziom uczestnictwa osób dorosłych w edukacji i szkoleniach. Cały system edukacji i szkolenia będzie zakładał pogłębienie aspektu praktycznej nauki w miejscu pracy i opierał się na ścisłej współpracy z przedsiębiorcami i społeczeństwem obywatelskim. Podejmowanie aktywności w ramach wolontariatu, zwłaszcza w sektorze organizacji pozarządowych, stwarza szanse na włączenie się w nurt edukacji bazujący na uczeniu się przez całe życie i inspirowany innowacyjnością.

¹⁹ Walidacja to sprawdzenie, czy określone umiejętności, wiedza i kompetencje społeczne zostały osiągnięte i mogą być potwierdzone, niezależnie od wybranego sposobu uczenia się.

Podjęcie aktywności w ramach wolontariatu stwarza szanse na włączenie się w trend edukacji bazujący na uczeniu się przez całe życie i inspirowany innowacyjnością.

TREND W KIERUNKU INNOWACYJNOŚCI (THINK DIFFERENT)

Transformacja cyfrowa oraz globalne wyzwania (społeczne oraz środowiskowe), z którymi przyszło zmierzyć się nowym generacjom, wymuszają wdrożenie nowych modeli w edukacji i biznesie, opartych na innowacyjności i kreatywności. Umiejętnie wykorzystane nowe technologie dają bowiem nowe możliwości działania i rozwiązywania problemów, które były niewykonalne w przeszłości.

Postęp technologiczny i transformacja cyfrowa wymuszają wdrożenie nowego modelu edukacji opartego na innowacyjności. Rozwijanie umiejętności miękkich (takich jak kreatywność, krytyczne myślenie, ideacja) oraz cyfrowych (z zakresu cyberbezpieczeństwa, wykorzystywania i analizy danych) staje się konieczne ze względu na automatyzację i robotyzację pracy. Nowoczesna edukacja w modelu STEM (Science, Technology, Engineering, Mathematics) to m.in. nauczanie przez doświadczenie, poznawanie świata w praktyce poprzez eksperymentowanie i nabywanie kompetencji informacyjno-technologicznych w celu sprostania wyzwaniom digitalizacji.

Wyzwaniem dla wolontariatu przyszłości jest stwarzanie możliwości nabywania kompetencji poprzez nieformalne uczenie się i doświadczanie różnych form i miejsc aktywności wolontariackiej.

Cyfryzacja w coraz większym stopniu determinuje nie tylko sposób funkcjonowania organizacji, ale też rynek pracy i współczesny model życia. Cyfryzacja zmieniająca rynek pracy oraz zwiększająca się rola edukacji nieformalnej mają istotny wpływ na rozwijanie kompetencji społecznych i zawodowych w oparciu o wolontariat.

Trendy związane z transformacją cyfrową, nastawieniem na innowacyjność, edukacją przez całe życie (Long Life Learning) i edukacją nieformalną mają istotny wpływ na zwiększenie zapotrzebowania na wolontariat kompetencyjny. Wolontariat kompetencji umożliwia osobom i organizacjom pozarządowym dostęp do wysokiej jakości usług, które w innej formie są dla nich niedostępne, przede wszystkim ze względu na koszty.

Wolontariat przyszłości to wolontariat kompetencyjny – rośnie zapotrzebowanie na rozwijanie ofert zwiększających kompetencje w oparciu o różnego rodzaju projekty i usługi doradcze oraz programy mentorskie oferowane pro bono przez specjalistów w swojej dziedzinie.

Unikalną formą wolontariatu kompetencyjnego jest wolontariat podejmowany przez prezesów i członków zarządów firm działających w Polsce zgromadzonych w Koalicji Liderzy Pro Bono²⁰. Prezesi, prezesi i członkowie zarządów firm i znaczących organizacji w Polsce dzielą się swoją wiedzą i doświadczeniem, inspirują młodzież, studentów, a także wspierają organizacje pozarządowe, inicjatywy i przedsiębiorstwa społeczne.

Prezesi wolontariusze – coraz większa liczba menedżerów wysokiego szczebla chce dzielić się swoim czasem, doświadczeniem, wiedzą i umiejętnościami w ramach wolontariatu kompetencyjnego.

Wolontariat naukowy

Dzięki rozwojowi technologii informacyjno-komunikacyjnym mocno rozwijającym się nurtem nieformalnego uczenia się jest nauka obywatelska (citizen science)²¹. Nauka obywatelska rozwija idee otwartej nauki (open science) poprzez wolny dostęp do zasobów wiedzy oraz aktywną rolę społeczeństwa – wolontariuszy nienaukowców – w rozwoju i upowszechnianiu nauki. Najwcześniejsze projekty nauki obywatelskiej mieściły się głównie w obszarze nauk przyrodniczych (obserwacje obecności określonych gatunków zwierząt i roślin, badania jakości wody itp.) oraz astronomii (obserwacje nieba).

²⁰ <https://www.liderzyprobono.pl/>

²¹ <http://pte.org.pl/2021/08/31/nauka-obywatelska-szanse-i-wyzwania-dla-ewaluacji/>

Wolontariusze nienaukowcy pomagają gromadzić dane (np. przeprowadzają pomiary, robią fotografie), uczestniczą w procesie analizy danych zbieranych przez zawodowych badaczy (pomagają np. rozpoznawać i klasyfikować obrazy).

Najnowszym przykładem wykorzystywania wolontariatu naukowego jest Instytut Oceanologii Polskiej Akademii Nauk w Sopocie, który realizuje projekt "Waterfront", mający na celu stworzenie mapy polskiego wybrzeża ukazującej intensywność występowania fragmentów plastiku o rozmiarach od 2 mm do 2 cm. Wolontariusze prowadzą standaryzowane badania i przesyłają informacje o stanie czystości plaż na linii wody.

Wolontariat przyszłości to wolontariat naukowy – angażujący wolontariuszy, osoby niebędące naukowcami w realizację badań naukowych w formule otwartej nauki.

Z punktu widzenia badań naukowych, wolontariusze stanowią bezpłatny zasób siły roboczej, umiejętności, mocy obliczeniowej, a obecnie nawet finansowania (crowdfunding). Są oni wielkim „ukrytym zasobem” kadrowym nauki. Z punktu widzenia demokracji, nauka obywatelska uczy współpracy i daje okazję do aktywnego uczestnictwa w profesjonalnym badaniu naukowym.

Wolontariat pracowniczy

Jak pokazują ostatnie badania, społeczno-gospodarcze konsekwencje pandemii COVID-19 spowodowały, że firmy muszą odpowiedzieć na nowe potrzeby zatrudnionych. Te związane są m.in. z nowymi modelami pracy, w tym z oczekiwaniami dotyczącymi zaangażowania firm w kwestie społeczne.

TREND BEING GOOD²²

Trend, według którego marki/firmy podejmują działania w kierunku wzięcia odpowiedzialności za świat, w którym funkcjonują.

²² <https://hatalaska.com/2021/02/02/mapa-trendow-2021/>

Działalność społeczna firm coraz częściej dyktowana jest oczekiwaniami świadomych konsumentów i pracowników. Aż 47% Polaków jest skłonnych zapłacić trochę więcej za produkty i usługi marek odpowiedzialnych społecznie. Sześciu na dziesięciu pracowników chce pracować w firmie, która przedkłada odpowiedzialność społeczną ponad sukces rynkowy²³. Coraz większe znaczenie dla sukcesu w biznesie mają wartości i prowadzenie firmy opartej na wartościach. Społeczeństwo oczekuje od firm nie tylko etycznych zachowań i moralnej deklaracji, ale konkretnego zaangażowania się w zmianę społeczną.

TREND GOSPODARKA SPOŁECZNA²⁴

Gospodarka społeczna zapewnia w Europie 13,6 mln wysokiej jakości miejsc pracy, które sprzyjają włączeniu społecznemu, promuje spójność społeczną i terytorialną, pobudza innowacje społeczne i przyspiesza transformację – ekologiczną i cyfrową. Społeczeństwa i konsumenci oczekują, aby firmy były uczciwe i miały pozytywny wpływ społeczny.

Coraz więcej firm zabiera głos w sprawach publicznych, związanych m.in. z prawami obywatelskimi, kwestiami praw kobiet, osób LGBT+, migrantów, z ekologią czy szeroko rozumianym etycznym biznesem. Firmy częściej koncentrują się na wsparciu danego ruchu społecznego czy organizacji, dzięki czemu jednoczą wokół siebie odbiorców, którym bliskim są podobne wartości.

Trendy związane z nowym podejściem do społecznego zaangażowania biznesu mają znaczący wpływ na zwiększenie zapotrzebowania na wolontariat – więcej ofert i więcej osób gotowych do podejmowania wolontariatu.

²³ <https://odpowiedzialnybiznes.pl/publikacje/aktywizm-korporacyjny/>

Nowe podejście do społecznego zaangażowania biznesu oparte m.in. na aktywizmie korporacyjnym²⁴ oraz wolontariacie pracowniczym staje się w wyróżnikiem firmy na tle innych pracodawców. Rośnie rola wolontariatu pracowniczego i wykorzystywania wolontariatu jako formy angażowania się biznesu w sprawy społeczne.

Wolontariat pracowniczy to działania polegające na inicjowaniu i wspieraniu przez pracodawcę działalności społecznej pracowników. Pracownicy – wolontariusze świadczą różnego rodzaju prace z wykorzystaniem swoich umiejętności i zdolności, natomiast pracodawca umożliwia im podejmowanie takich inicjatyw oraz wspiera ich działania.

Wolontariat przyszłości to wolontariat pracowniczy – wzrasta liczba świadomych firm, które do swoich wartości i sposobu funkcjonowania włączają działania związane z wolontariatem.

Obecnie w Polsce niespełna 20% dużych firm oferuje programy wolontariatu pracowniczego²⁵. Wdrażanie w Polsce nowych regulacji unijnych dotyczących raportowania zagadnień zrównoważonego rozwoju i działań CSR (raportowanie poza finansowe) może mieć wpływ na intensywniejsze rozwijanie przez krajowy biznes projektów z zakresu społecznej odpowiedzialności, działań prospołecznych i wolontariatu. Od 2023 roku wymóg raportowania poza finansowego dotyczyć będzie firm, które zatrudniają ponad 250 osób. Znacznie zwiększy to liczbę polskich firm, które będą zmuszone corocznie raportować zagadnienia nie tylko finansowe, ale także związane m.in. z negatywnym wpływem na środowisko naturalne, aspektami pracowniczymi, społecznymi czy poszanowaniem praw człowieka. Wolontariat pracowniczy jest istotnym elementem raportowania poza finansowego społecznego zaangażowania biznesu.

Zmniejszenie sfery ubóstwa, przeciwdziałanie kryzysowi klimatycznemu, wzmacnianie i integrowanie społeczności lokalnych oraz upowszechnianie zasad tolerancji i równości to główne cele wolontariatu pracowniczego w post pandemicznej rzeczywistości, wskazane w badaniu Akademii Rozwoju Filantropii w Polsce, zrealizowanym w 2021 roku w partnerstwie z Fundacją BNP Paribas²⁶. Jak podkreślają autorzy raportu, aby osiągnąć wymienione cele, wolontariat pracowniczy powinien być systemowo zorganizowany. Zaleca się, aby zarządzanie wolontariatem pracowniczym prowadzone było w oparciu o nowoczesne standardy.

²⁴ https://odpowiedzialnybiznes.pl/wp-content/uploads/2021/03/FOB_Aktywizm-korporacyjny.pdf

²⁵ <https://odpowiedzialnybiznes.pl/wolontariat/>

²⁶ <https://liderzyprobono.pl/wolontariat-pracowniczy-przyszlosci>

Pojawiają się już projekty edukacyjne skierowane do pracowników – koordynatorów wolontariatu pracowniczego, które wyposażają ich w wiedzę i dobre praktyki, które ułatwią im wspieranie działań społecznych pracowników. Rola lidera i koordynatora wolontariatu jest kluczowa dla powodzenia całej inicjatywy wolontariackiej, a także dla budowania kultury współpracy z wolontariuszami również w organizacjach pozarządowych i instytucjach publicznych. Ważne jest kształtowanie odpowiednich kompetencji osób pełniących tę rolę w celu efektywnego zarządzania procesem wolontariatu w organizacji.

Koordynator wolontariatu pracowniczego to jeden z zawodów przyszłości.

Niestety w Polsce instytucja wolontariatu pracowniczego, w tym kwestie oddelegowania, ubezpieczenia czy kosztów nie są jednoznacznie uregulowane w przepisach prawa. Wyzwaniem dla rozwoju wolontariatu pracowniczego będzie unormowanie kwestii legislacyjnych. Równie ważne będzie wypracowanie sposobów pomiaru efektów i wpływu społecznego (tzw. social impact) wolontariatu pracowniczego.

Wyzwaniem dla rozwoju wolontariatu pracowniczego będzie unormowanie kwestii legislacyjnych.

Zatrudnieni w korporacjach oraz mniejszych i większych firmach są coraz bardziej świadomi konieczności i zalet podejmowania aktywności w ramach wolontariatu. Bezwzględna potrzeba ochrony zasobów naszej planety, a także potrzeba pomagania innym, będzie w większym stopniu motywować do podejmowania wolontariatu przez pracowników, co przełoży się na większą liczbę osób gotowych do podejmowania aktywności społecznej.

Pracownicy wolontariusze – potrzeba pomagania innym wpłynie na zwiększenie się podaży ofert wolontariatu.

Wolontariat pracowniczy może przybierać różne formy, tj.: wolontariat indywidualny, grupowy, akcyjny czy kompetencyjny. Ciekawe oferty wolontariatu pracowniczego mogą dotyczyć m.in.:

- ➔ **Wolontariatu rodzinnego** – to takie aktywności, w których uczestniczą również członkowie rodziny wolontariusza (np. wspólne wyjście na basen z dziećmi z domu dziecka).
- ➔ **Wolontariatu kryzysowego** – firma i pracownicy reagują na problem będący skutkiem klęsk żywiołowych i podejmują działania wspierające lokalną społeczność.
- ➔ **Wolontariackich wyjazdów integracyjnych** – firma łączy wyjazd integracyjny, szkoleniowy lub organizuje spotkanie pracowników z jednoczesnym zaangażowaniem ich jako wolontariuszy.
- ➔ **Projektu wolontariackiego** – inicjatywa pracownika/części grupy współpracowników na rzecz organizacji pozarządowej/instytucji dotowana często w formie konkursu grantowego przez firmę.
- ➔ **Matching fund** – wolontariusz, który przepracuje w organizacji określoną liczbę godzin, uzyskuje od swojej firmy na rzecz tej organizacji ustaloną kwotę²⁷.

Wolontariat zdalny

TREND CYFRYZACJA

całkowicie zmienia gospodarke i społeczeństwo w coraz większym stopniu determinując nie tylko sposób funkcjonowania przedsiębiorstw, ale też współczesny model życia jednostek i społeczności. Wyzwaniem, w kolejnym dziesięcioleciu, jest sprostanie rozwojowi technologii 5G (bezprowadowy standard sieci mobilnej piątej generacji), przemysłu 4.0 (Internet rzeczy, sztuczna inteligencja, rzeczywistość wirtualna oraz rozszerzona), big data, a także cyfryzacji usług, w tym usług pomocy społecznej, w zakresie zdrowia czy edukacji.

²⁷ Wolontariat pracowniczy w największych i średnich firmach w Polsce. III Ogólnopolskie Badania Wolontariatu Pracowniczego, Forum Odpowiedzialnego Biznesu, Warszawa 2019.

Rozwój nowoczesnych technologii, powszechny dostęp do Internetu oraz zagrożenie epidemiologiczne powodują, że coraz więcej osób i środowisk interesuje się tematem wolontariatu online.

W praktyce funkcjonuje kilka określeń dla wolontariatu wykorzystującego Internet, tj. wolontariat online, wolontariat wirtualny, wolontariat zdalny, e-wolontariat, cyberwolontariat. Cechą charakterystyczną e-wolontariatu jest fakt, iż wszystkie etapy wolontariatu online odbywają się w całości zdalnie: zarówno proces rekrutacji e-wolontariuszy, wdrożenie ich, wykonywanie zadań, motywowanie i utrzymywanie relacji, jak i ewaluacja i pożegnanie. Wolontariat online jest formą zaangażowania społecznego w bezpieczny sposób, bez wychodzenia z domu.

Wolontariat przyszłości to wolontariat zdalny: e-wolontariat, wykonywany za pośrednictwem Internetu, który staje się coraz bardziej popularny, zwłaszcza wśród młodych osób.

Realizacja wolontariatu zdalnego odbywa się poprzez specjalnie przeznaczone do tego celu portale. W Polsce funkcjonuje od 2015 roku, stworzona przez Fundację Dobra Sieć, platforma TuDu.org.pl, która obecnie łączy ponad 900 organizacji i 4200 e-wolontariuszy²⁸. Dzięki niej organizacje pozarządowe i wolontariusze z całej Polski mogą współpracować zdalnie. Mogą pomagać organizacjom wtedy, kiedy mają czas i ochotę oraz mogą to robić w dowolnym miejscu i z dowolnego urządzenia. Wolontariusze w ramach e-wolontariatu zajmują się m.in.

- ➔ wyszukiwaniem informacji,
- ➔ tworzeniem i edycją tekstów,
- ➔ wykonywaniem tłumaczeń,
- ➔ udzielaniem profesjonalnych porad,
- ➔ tworzeniem i edycją multimediiów,
- ➔ projektowaniem grafiki,
- ➔ tworzeniem baz danych,
- ➔ moderowaniem mediów społecznościowym, forów,
- ➔ tworzeniem stron www/aplikacji.

²⁸ Diagnoza e-wolontariatu i platformy TuDu.org.pl, Fundacja Dobra Sieć, Warszawa 2021.

Mikrowolontariat

Zadania e-wolontariuszy to najczęściej tzw. mikrozadania, czyli zadania o małej złożoności, polegające na wykonaniu jednej konkretnej czynności w stosunkowo krótkim czasie (maksymalnie kilku godzin). Odmianą e-wolontariatu, który staje się coraz bardziej popularny w sieci, jest mikrowolontariat. Osoby zaangażowane w mikrowolontariat zazwyczaj nie chcą przeznaczyć na swoje działania więcej niż 60 minut – szukają w związku z tym zadań, które mogą wykonać w kilka minut, niejako przy okazji, w ramach krótkiego relaksu od swojej pracy, korzystając tylko z telefonu komórkowego. Praktycznie cały mikrowolontariat jest jednocześnie wolontariatem zdalnym. Zarówno wyszukiwanie, jak i wykonywanie zadań wymaga komputera czy komórki i połączenia z Internetem.

Mikrowolontariat to nowość i coraz częściej poszukiwany rodzaj e-wolontariatu, na którego wykonanie przeznaczają się nie więcej niż jedną godzinę.

W 2019 r. aż 67% światowej populacji korzystało ze smartfonów. 85% Polaków posiada smartfon, a ponad połowa odwiedzin stron www odbywa się za pośrednictwem telefonów²⁹.

Warto mieć świadomość, że mikrowolontariat zazwyczaj nie wymaga specjalnych kompetencji IT. Komputer czy komórka są tu tylko narzędziem pracy, a mikrozadania mogą dotyczyć bardzo różnych obszarów i kompetencji. Mogą polegać np. na wolontariacie kompetencyjnym, gdzie w oparciu o dostęp do Internetu wolontariusz, jadąc autobusem do pracy, udziela szybkiego doradztwa specjalistycznego. Mikrozadania mogą być elementem większego przedsięwzięcia, które obejmuje małe grupy e-wolontariuszy pracujące razem, tworząc część większego projektu. Fundacja Dobra Sieć promuje mikrowolontariat pod hasłem: „Mikrozadania do makrospraw”.

²⁹ Raport Global Digital 2020: <https://mobirank.pl/2020/01/31/raport-digital-i-mobile-na-swiecie-w-2020-roku/>

Wolontariat hybrydowy

Praca w systemie hybrydowym, czyli częściowo w biurze, częściowo z domu, na dobre zagościła na rynku pracy. Wielu z nas docenia możliwość wykonywania pracy zdalnie, oszczędzanie czasu na dojazdach i bardziej swobodne planowanie swoich zadań. Podobne zjawisko obserwujemy w świecie wolontariatu.

TREND PRACA HYBRYDOWA

Nowy model pracy przyszłości. 77% pracowników wyraża chęć stosowania modelu hybrydowego – łączącego elementy pracy zdalnej z pracą w biurze lub u klienta. 55% polskich respondentów przyznaje, że już dziś część ich zadań może być wykonywana zdalnie³⁰.

Coraz więcej organizacji rozszerza swoje projekty o działalność online. Często zaczynają one współpracę z wolontariuszami od spotkania stacjonarnego, stopniowo przenosząc jego aktywność do Internetu. Wielu wolontariuszy czuje się związanych z konkretnymi sprawami i organizacjami, na rzecz których pracuje w realu. Mają obawy, że sam e-wolontariat nie zapewni im emocji i poczucia realnego wpływu na sytuację odbiorców swoich działań. Nie chcą oni ograniczać się tylko do wolontariatu zdalnego. Dlatego też formuła wolontariatu hybrydowego będzie cieszyła się coraz większym zainteresowaniem wolontariuszy.

Wolontariat hybrydowy – zjawisko pracy w systemie hybrydowym, czyli częściowo „w realu” i częściowo zdalnie rozwija się mocno w świecie wolontariatu.

Wolontariat hybrydowy staje się obiektem zainteresowania koordynatorów wolontariatu pracowniczego. Spragnieni grupowych przeżyć i poczucia sensu wolontariusze-pracownicy, chętniej angażują się społecznie online, jeśli mogą połączyć to ze spotkaniem na żywo i akcją w terenie. W projektach wolontariatu hybrydowego część działań odbywa się „w realu”, np. w domu opieki czy na trasie maratonu, a część online, jak działania promocyjne czy upowszechnianie efektów inicjatywy.

³⁰ Przyszłość rynku pracy. Polska perspektywa. Badanie PwC "Upskilling Hopes & Fears 2021".

Niektóre projekty angażujące wolontariuszy wydają się być stworzone do takiej mieszanej formy pracy. Dobrym przykładem może być prowadzenie programów mentorskich, które w zależności od sytuacji mogą odbywać się poprzez spotkania face to face i zdalnie. Kolejny przykład to wolontariat na rzecz zwierząt, którego celem jest znalezienie domów dla podopiecznych. Na pierwszym etapie akcji adopcyjnej potrzebne będą odwiedziny na miejscu, zapoznanie się z wybranym zwierzęciem i jego historią, a potem sesja zdjęciowa, podczas której powstaną zdjęcia dla potencjalnych przyszłych opiekunów. Niektórzy kręcą również filmiki, w których opowiadają o psie czy kocie, jego stanie zdrowia, wieku czy usposobieniu. Kolejny krok wymagać już będzie zaangażowania online – przygotowane materiały trzeba jak najszerzej rozpowszechnić w Internecie. Skuteczna kampania adopcyjna to często tygodnie wrzucania linków na grupy tematyczne w mediach społecznościowych oraz odpowiadanie na pytania zainteresowanych. Wszystkie te aktywności składają się właśnie na wolontariacki projekt hybrydowy³¹.

Wyzwaniem dla rozwoju e-wolontariatu, w tym mikrowolontariatu i wolontariatu hybrydowego, jest skuteczne budowanie i utrzymanie motywacji wolontariuszy, docenianie ich pracy oraz dostarczanie im różnorodnych, ciekawych ofert i rozwijających projektów społecznych.

³¹ <https://e-wolontariat.pl>.

5. Wolontariat a Zielona Przyszłość

Kryzys klimatyczny i środowiskowy ma znaczący wpływ na rozwój wolontariatu.

TREND ZIELONE TSUNAMI

Zielona transformacja oznacza szereg działań podejmowanych przez Unię Europejską w zakresie dążenia do neutralności klimatycznej. Niebawem firmy, w zależności od poziomu swojej emisji CO₂, będą karane lub nagradzane, nie tylko przez regulacje prawne, lecz także przez społeczeństwo, media społecznościowe, system bankowy czy fundusze inwestycyjne³².

Wolontariat klimatyczny

Zjawiska związane ze zmianami klimatu nasilają się. Obserwuje się wzrost zdarzeń ekstremalnych, w efekcie których następuje zagrożenie bezpieczeństwa publicznego, ubożenie zasobów naturalnych i zmiany w obrębie bioróżnorodności. Świadomość katastrofy klimatycznej staje się powszechna. 84% Polaków przejmuje się zmianami klimatycznymi. 90% badanych deklaruje, że stara się ograniczyć swój wpływ na środowisko naturalne i tego samego wymaga od rządu, biznesu i dużych korporacji. Odpowiedzialnością za stan środowiska obarczamy rząd (62% wskazań) oraz biznes, producentów i duże korporacje (70% wskazań). Katastrofa klimatyczna martwi nie tylko młodych (73%) ale także osoby starsze, u których ten współczynnik sięga nawet 91%³³.

TREND KLIMATOCENTRYZM³⁴

Trend ten wskazuje, że katastrofa klimatyczna wymaga od administracji, biznesu i od konsumentów radykalnych zmian na poziomie działań jednostkowych i systemowych.

³² <https://www.kongresobywatelski.pl/idee-dla-polski-kategoria/zielone-tsunami-jak-szeroko-i-jak-gleboko-zmieni-ono-nasza-rzeczywistosc/>

³³ Badanie na grupie N=1000 osób w ramach projektu „Nasza Europa”; Pracownia Kantar dla "Gazety Wyborczej", VIII 2021. <https://wyborcza.pl/7,177851,27704847,84-proc-polakow-przejmuje-sie-zmianami-klimatu-oczekuja-dzialan.html>

³⁴ Mapa Trendów, Infuture Institute, 2021.

Działania wolontariackie związane z kryzysem klimatycznym gwałtownie wzrosły w ostatnich latach, uruchamiając nową falę wolontariuszy, którzy są zainteresowani ratowaniem świata przed katastrofą klimatyczną.

Wolontariat przyszłości to wolontariat klimatyczny, skierowany na walkę z kryzysem klimatycznym.

Kryzys klimatyczny i środowiskowy oraz rosnąca świadomość ekologiczna ma znaczący wpływ na rozwój wolontariatu klimatycznego. Wolontariusze i organizacje pozarządowe mają do odegrania ważną rolę w walce z kryzysem klimatycznym. Podejmują oni w swoich społecznościach działania nakierowane na podniesienie świadomości ekologicznej, klimatycznej oraz wdrażanie konkretnych projektów klimatycznych. Przeciwdziałanie zmianom klimatu jest ściśle powiązane z nakładami inwestycyjnymi, np. na ograniczenie lokalnej emisji CO₂ i metanu poprzez wykorzystanie odnawialnych źródeł energii (np. paneli fotowoltaicznych czy pomp ciepłych), kupowanie lokalnych produktów, ograniczenie zużycia energii elektrycznej czy zadrzewienia terenu. Aby sprostać tym zadaniom niezbędne jest wspólne działanie władz oraz obywateli. Unijna inicjatywa Porozumienie Burmistrzów w sprawie Klimatu i Energii skupia tysiące samorządów lokalnych, które dobrowolnie zobowiązały się do realizacji celów UE w zakresie klimatu i energii. W znacznym stopniu przyczyniła się ona również do podnoszenia świadomości na poziomie lokalnym co do potrzeby przygotowania się na skutki zmiany klimatu.

Odnosząc się do roli wolontariatu w walce z kryzysem klimatycznym, pojawia się konieczność zidentyfikowania i zbadania możliwości i wyzwań związanych z wolontariatem skoncentrowanym na klimacie. Należy określić, jakie metody, narzędzia i zasoby są wymagane, aby działania w ramach wolontariatu przyczyniły się do przeciwdziałania kryzysowi klimatycznemu.

Ekowolontariat

Ekowolontariat to działania podejmowane przez wolontariuszy na rzecz środowiska i ekologii. Ekowolontariusze dbają o bogactwo przyrodnicze, działają na rzecz ochrony przyrody, czystego powietrza i stabilnego klimatu, zajmują się np. sprzątnięciem lasów, parków, plaż, a także miejsc zamieszkania i innych ważnych przyrodniczo i kulturowo lokalnych przestrzeni.

Nowoczesne podejście do ekowolontariatu obejmuje m.in. takie inicjatywy i obszary jak:

- ➔ nauka permakultury, ogrodnictwa, zbiorów, ekofarmy,
- ➔ naturalne budownictwo, zrównoważona gospodarka, zrównoważone życia i recykling,
- ➔ odpowiedzialna konsumpcja żywności, w tym przeciwdziałanie jej marnowaniu, korzystanie z żywności wytwarzanej lokalnie,
- ➔ zmiana modelu konsumpcji – ekonomia dzielenia, ograniczenie konsumpcji, promowanie wielokrotnego wykorzystywania przedmiotów, ograniczenie ilości wytwarzanych odpadów,
- ➔ przeciwdziałanie zanieczyszczeniu powietrza,
- ➔ ochrona i/lub przywracanie bioróżnorodności, np. ogrody dla motyli, pszczoł i ptaków; zastępowanie trawników łąkami kwiatnymi; przywracanie naturalnego charakteru miejsc zdegradowanych; zadrzewianie przestrzeni,
- ➔ ograniczanie strat wody, w tym zwiększanie lokalnej retencji, ochrona mokradł, przywracanie lasów lub łąk w miejscach o niskiej użyteczności rolniczej.

Wolontariat przyszłości to wolontariat w służbie ochrony środowiska.

Ekowolontariusze podejmują także szereg akcji protestacyjnych, aby zwrócić uwagę społeczeństwa i decydentów politycznych na kwestie ochrony bioróżnorodności.

MŁODZIEŻOWY STRAJK KLIMATYCZNY

To ruch społeczny, będący częścią globalnej inicjatywy Fridays for Future. Poprzez protesty młodzi ludzie wyrażają swój sprzeciw wobec bierności polityków w obliczu katastrofy klimatycznej i walczą o prawo do swojej przyszłości nieobarczonej kataklizmem klimatycznym.

³⁵ Permakultura – gałąź projektowania ekologicznego, inżynierii ekologicznej i projektowania środowiska, tworząca zrównoważoną architekturę siedzib ludzkich i samoregulujące się systemy rolnicze na wzór ekosystemów naturalnych.

W wielu środowiskach, szczególnie wśród osób najmłodszych, widać różnorodność postaw: od bezradności lub depresji klimatycznej, przez nieukierunkowany bunt i agresję, aż do pozytywnego aktywizmu. W społecznościach młodej generacji pojawiają się sugestie, że decyzje polityków podejmowane są zbyt wolno i zbyt późno, a także że działania te nie przyjmują adekwatnego wymiaru. Dlatego coraz większe znaczenie nabiera presja odgrywana przez młodych na instytucje publiczne oraz świat polityki, co zainicjowała szwedzka aktywistka Greta Thunberg.

Młodzi ratują świat – globalne ruchy społeczne młodych ludzi związane ze zwiększającą się świadomością dotyczącą katastrofy klimatycznej i środowiskowej, które będą miały wpływ na zwiększenie się zainteresowania aktywnością wolontariacką.

PLANT-FOR-THE-PLANET

Globalny ruch ekowolontariuszy, który jest pionierem Kampanii Trillion Tree. Jest to inicjatywa dla dzieci i młodzieży, której celem jest podnoszenie świadomości wśród dzieci i dorosłych na temat problemów związanych z kryzysem klimatycznym i globalną sprawiedliwością.

SIEĆ PRZYJACIÓŁ DRZEW

Prowadzi akcje protestacyjne przeciwko zbędnemu wycinaniu oraz bezmyślnemu niszczeniu drzew. Rośnie społeczna świadomość, że drzewa są kluczowym elementem zielonej infrastruktury, która wspiera przyrodę w adaptacji do zmian klimatu.

BYE BYE PLASTIC BAGS

Czyli żegnajcie plastikowe torby! To globalny ruch ekowolontariuszy napędzany przez młodzież z całego świata, aby powiedzieć NIE plastikowym torebkom.

WOLONTARIUSZE WWF

Ratują najcenniejsze przyrodniczo miejsca w ponad 100 krajach. W Polsce z Fundacją WWF współpracuje ponad 500 wolontariuszy. Wolontariusze Błękitnego Patrolu WWF patrolują bałtyckie wybrzeże, niosąc pomoc ssakom i ptakom morskim czy sprzątając nadmorskie plaże. W 2018 roku do grona wolontariuszy WWF dołączyli również Strażnicy Rzek WWF.

6. Wolontariat a trendy dobrostanu społecznego

Rośnie gotowość do podejmowania wolontariatu w odpowiedzi na potrzebę poszukiwania sensu i prawdziwych wartości w życiu.

Wolontariat formalny i nieformalny staje się częścią codziennego życia

TREND MIND CARE³⁶

Mind care to trend, którego założeniem jest osiągnięcie w społeczeństwie tzw. mental wellbeingu (dobrostanu psychicznego). Obejmuje wszystkie działania związane z szeroko pojętą kategorią zdrowia psychicznego prowadzone zarówno online jak i offline. W jego zakres wchodzi również takie kwestie jak digital wellbeing czy digital detox.

Na wolontariat w kontekście dobrostanu można patrzeć z różnych perspektyw. Z jednej strony angażowanie się w wolontariat jest sposobem na wspieranie fizycznego i psychicznego dobrostanu jednostki lub społeczności. Następuje wzrost świadomości dot. znaczenia dobrej jakości życia. „Dawanie” jest uważane za jeden z lepszych sposobów na dobre samopoczucie. Z drugiej strony oferowanie pomocy przez wolontariuszy wpływa pozytywnie na dobrostan i usposobienie osób, które są wspierane. Wolontariat kreuje wyjątkową wartość dodaną, tworząc wzajemne korzyści dla dawców i biorców.

³⁶ <https://infuture.institute/mapa-trendow/>.

Wolontariat jest drogą do dobrego samopoczucia jednostek i społeczności.

Wpływ wolontariatu na zdrowie, opiekę społeczną, ogólne samopoczucie, relacje międzyludzkie czy zachowanie równowagi między pracą a życiem prywatnym jest nadal niedoceniany. Pomoc udzielana innym pozwala wolontariuszom na przeżywanie emocji oraz doświadczenie sytuacji, które rozwijają takie cechy jak: empatia, wrażliwość, otwartość. Wolontariat pozwala na doświadczenie bliskości z innym człowiekiem, co w kontekście zjawiska osamotnienia społecznego ma dziś duże znaczenie. Izolacja społeczna i samotność wpływają na zdrowie społeczeństw (nie tylko psychiczne, ale i fizyczne) generując poważne konsekwencje, także ekonomiczne. W Polsce w 2020 roku było ok. 5 milionów jednoosobowych gospodarstw domowych. GUS szacuje, że do 2035 roku już co trzecie gospodarstwo domowe będzie jednoosobowe. Wbrew stereotypom, samotność nie dotyczy tylko osób starszych. Walka ze skutkami spowodowanymi brakiem kontaktów międzyludzkich staje się coraz bardziej istotna, szczególnie w warunkach pandemii.

TREND EPIDEMIA SAMOTNOŚCI

Samotność – stres – depresje to epidemia współczesnego świata. Walka ze skutkami spowodowanymi brakiem kontaktów międzyludzkich jest coraz bardziej istotna, szczególnie w czasie pandemii.

Pandemia pomogła w docenieniu roli wolontariatu, przysłużyła się większemu zainteresowaniu społeczeństwa tematem wolontariatu.

Pandemia wprowadziła do szerokiego stosowania pojęcie wolontariatu kryzysowego. W związku z szeregiem ograniczeń wynikających z pandemii, pojawiła się konieczność zorganizowania pomocy dla osób jej potrzebujących. Instytucje publiczne, organizacje pozarządowe, związki wyznaniowe czy organizacje harcerskie uruchomiły szereg działań przyciągających rzesze wolontariuszy do akcyjnej pomocy w warunkach pandemii. Pojawiło się także wiele oddolnych inicjatyw samych mieszkańców, którzy pomagali swoim sąsiadom. Mobilizacja społeczna i zaangażowanie w wolontariat kryzysowy to wielki kapitał społecznego zaangażowania, który warto podtrzymywać, tworząc odpowiednie oferty pracy wolontariackiej.

Wolontariat opiekuńczy

Jak wynika z prognoz, w 2030 roku w Unii Europejskiej będzie mieszkać ok. 150 mln osób starszych (powyżej 65 lat). W Polsce ich liczba wzrośnie do 10 mln, co stanowić będzie 25% populacji. W kolejnych latach w naszym kraju spodziewany jest szybki wzrost liczby osób powyżej 80 lat. Sytuuje to Polskę w grupie najszybciej starzejących się krajów UE. Ze względu na życiową i zdrowotną nieporadność oraz samotność, zwiększy się wśród osób starszych i osób zależnych zapotrzebowanie na wsparcie ze strony wolontariuszy.

Wyzwaniem dla wolontariatu przyszłości będzie sprostanie zapotrzebowaniu społecznemu na wolontariat opiekuńczy, pomocowy, towarzyszący, hospicyjny.

Praktyka pokazuje, że szeroko rozwija się wolontariat w obszarze pomocy społecznej oferujący wsparcie rodzinom w potrzebie, pomoc osobom z niepełnosprawnościami czy osobom w kryzysach (np. dotkniętych kryzysem bezdomności). Jest to najczęściej wolontariat instytucjonalny, którego organizatorem są organizacje pozarządowe i różne instytucje publiczne, jak ośrodki pomocy społecznej. Tego rodzaju wolontariat często podejmują osoby kierujące się altruizmem, religią, u których tradycja pomagania i włączania się w akcje charytatywne jest mocno wpisana w ich postawy życiowe i wyznawane normy etyczne.

Wolontariat senioralny

TREND SREBRNE TSUNAMI

Do 2050 roku co trzeci Europejczyk będzie miał ponad 60 lat. Rosnąca liczba osób starszych w społeczeństwie wpływa na funkcjonowanie i projektowanie miast, miejsc pracy i polityki społecznej.

Wciąż zdarza się, że osoby w wieku 55–60+ są społecznie postrzegane jako stereotypowi staruszkowie, którzy najchętniej robią zakupy w sklepach stacjonarnych, a najbardziej zaawansowany technologicznie sprzęt, jaki posiadają, to telewizor. Jednak jak pokazują polskie badania, w 2018 r. z komputerów korzystało blisko 32% populacji osób w wieku 65–74 lata. Formą aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym jest aktywność edukacyjna osób w wieku 60–69 lat, którą podejmuje ok. 25% populacji osób w tym wieku³⁷.

Jest coraz więcej młodych seniorów (aktywni silwersi), którzy mogą być zainteresowani podjęciem wolontariatu senioralnego.

Pokolenie obecnych 50-65 latków musi mieć świadomość, że w trzecim etapie życia nie będzie mogło liczyć na znaczną pomoc osób młodszych, bo tych młodszych będzie po prostu za mało. W takiej sytuacji znaczenia nabierają działania utrzymujące osoby starsze jak najdłużej w dobrej formie fizycznej i życiowej. Wolontariat senioralny może stanowić odpowiedź na te potrzeby. Dlatego też tworzenie przestrzeni do podejmowania wolontariatu przez osoby, które kończą aktywność zawodową, to wyzwanie dla organizatorów wolontariatu senioralnego. Wolontariat seniorów w Polsce to wciąż stosunkowo nowe zjawisko. Według badań Głównego Urzędu Statystycznego, w 2016 roku osoby po 65 roku życia stanowiły ok. 25% ogółu wolontariuszy, czyli prawie o połowę mniej niż w innych krajach UE.

Wyzwaniem dla wolontariatu przyszłości jest usuwanie barier i umożliwianie osobom starszym, aktywnym seniorom, podejmowanie wolontariatu.

Doświadczenie i umiejętności osób starszych sprawiają, że stanowią oni nieoceniony kapitał społeczny, który powinien być wykorzystany poprzez aktywność wolontariacką. Wiele instytucji działających na rzecz dzieci, młodzieży i rodzin aktywnie szuka seniorów zainteresowanych wolontariatem. Niezwykle cenne są inicjatywy międzypokoleniowe, które mogą sprzyjać likwidowaniu barier między młodym a starszym pokoleniem i stanowić ogniwo komunikacji międzypokoleniowej.

³⁷https://stat.gov.pl/files/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultaktualnosci/6002/2/1/1/sytuacja_osob_starszych_w_polsce_w_2018.pdf

7. Wolontariat a trendy lokalności

Gdy świat zaczyna być coraz bardziej nieprzewidywalny, rozwija się wolontariat lokalny i sąsiedzki.

Wolontariat pozwala poznać lokalną społeczność i siebie nawzajem.

Wolontariat opiekuńczy

TREND KONIEC HIPERINDYWIDUALIZMU³⁸

W wyniku pandemii nastąpił znaczny wzrost poczucia uogólnionej niepewności, co spowoduje przejście ze strefy „ekspansywnego indywidualizmu” do strefy „bezpiecznej wspólnotowości”. Skłoni nas to do refleksji nad tym, kim jesteśmy i co jest dla nas naprawdę ważne, a także w jaki sposób ja/firma/członek społeczności mogą przyczynić się do rozwoju tej wspólnoty?

Doświadczenie i umiejętności osób starszych sprawiają, że stanowią oni nieoceniony kapitał społeczny, który powinien być wykorzystany poprzez aktywność wolontariacką. Wiele instytucji działających na rzecz dzieci, młodzieży i rodzin aktywnie szuka seniorów zainteresowanych wolontariatem. Niezwykle cenne są inicjatywy międzypokoleniowe, które mogą sprzyjać likwidowaniu barier między młodym a starszym pokoleniem i stanowić ogniwo komunikacji międzypokoleniowej.

³⁸ Postcorona | Signals Of Change; 360 Inspiration, Zuzanna Skalska, 2021.

Wyzwaniem dla wolontariatu przyszłości jest rozwijanie wolontariatu w małych lokalnych społecznościach, wolontariatu sąsiedzkiego czy miejskiego w oparciu o lokalne zasoby, odpowiadającego na lokalne potrzeby.

Wartością dla rozwoju wolontariatu lokalnego jest pojawianie się oddolnych, nieformalnych inicjatyw podejmowanych przez społeczności lokalne, czy to na terenach wiejskich, czy też miejskich. Okres pandemii szczególnie wpłynął na pojawienie się szeregu inicjatyw oddolnych, bez struktur i liderów. Nastąpiła ogromna mobilizacja społeczeństwa w działania pomocowe w formule wolontariatu niesformalizowanego. Pojawia się coraz więcej pożytecznych i potrzebnych inicjatyw organizowanych bez ram formalnych – np. przez osoby fizyczne, grupy nieformalne. Wykorzystanie mediów społecznościowych sprzyja rozprzestrzenianiu się informacji o tego typu przedsięwzięciach, co zwiększa ich siłę oddziaływania. Dzięki postępowi technologicznemu i mediom społecznościowym siła aktywizmu samoorganizacyjnego i wolontariatu nieformalnego konsekwentnie wzrasta. „Ruchy” te są często szybkie, bardziej płaskie w strukturze, dynamiczne, mają duży zasięg i wpływ, a co ważne – są zazwyczaj skuteczne).

WOLONTARIAT NIEFORMALNY

odnosi się do sytuacji, kiedy nie można wskazać konkretnej instytucji jako organizatora wolontariatu. Osoba poświęca swój czas na rzecz swojego otoczenia (społeczności lokalnej, sąsiedztwa, miejscowości), a nieodpłatna praca wykonywana jest bez pośrednictwa organizacji lub sformalizowanych grup społecznych.

W opinii coraz większej rzeczy społeczników modele wolontariatu formalnego, organizowanego przez organizacje czy instytucje, są w dużej mierze uciążliwe, biurokratyczne i przesiąknięte procesami i procedurami, które tłumią kreatywność i wydłużają drogę do realnego działania. Zjawisko to będzie wymagało przeformułowania i ponownego wyobrażenia sobie, czym jest dobrowolne działanie w XXI wieku i na ile tego typu działania oddolne, niesformalizowane będą miały wpływ na społeczne postrzeganie wolontariatu.

Wolontariat przyszłości to wolontariat niesformalizowany, oparty o oddolne inicjatywy lokalnych społeczności.

W tych rozważaniach warto także brać pod uwagę fakt, iż rośnie liczba osób należących do Pokolenia Z – pokolenia social oriented, które nie zna świata bez Internetu. Mają oni nowe oczekiwania wobec standardów życia, pracy i aktywności społecznej. Cechuje ich większa świadomość środowiskowa i potrzeba zabierania głosu i wpływania na zmiany społeczno-gospodarcze w świecie. Niektóre badania wskazują, że to młode pokolenie jest bardziej zafascynowane i zaangażowane w sprawy społeczne niż jakiegokolwiek pokolenie przed nimi. W konsekwencji siły nabiera aktywizm społeczny/polityczny. To czynna postawa wobec życia, polegająca na byciu świadomym aktywistą działającym na rzecz zmiany społecznej. Aktywizm społeczny to niezgoda na zastany stan rzeczy i dążenie do jego zmiany. Przejawia się poprzez organizację różnych form protestu, takich jak pisanie listów do gazet i polityków, kampanie polityczne, bojkot określonych przedsiębiorstw, wiece, demonstracje, strajk (aż po jego skrajną formę, czyli strajk głodowy). Aktywizm jest podejmowaniem bezpośredniego działania w sposób, który znacznie wykracza poza pojęcie wolontariatu. Ruch ten może jednak mieć wpływ na zwiększenie się podaży i popytu na wolontariat. Będzie na pewno generować wśród organizacji, aktywistów społecznych/politycznych zapotrzebowanie na wspieranie ich działań przez wolontariuszy.

Aktywizm społeczny - ruch ten może generować wśród organizacji, aktywistów społecznych/politycznych zapotrzebowanie na wspieranie ich działań przez wolontariuszy.

Wolontariat sąsiedzki

TREND – SILNIEJSZE WIĘZI RODZINNE I SĄSIEDZKIE³⁹

W sytuacji kryzysowej nie szukamy nowych kontaktów, lecz umacniamy te, które mamy, np. więzi rodzinne czy przyjacielskie. Cechujemy się większą uważnością dla bliskiej społeczności i ludzi o nią dbających. Koronawirus skłonił do działań pomocowych i opiekuńczych na rzecz sąsiadów. Oddolna „widzialna ręka” funkcjonuje w wielu różnych miejscach.

³⁹ Postcorona | Signals Of Change; 360 Inspiration, Zuzanna Skalska, 2021.

Więzi społeczne z miejscem czy lokalną społecznością kształtują się przede wszystkim dzięki dobremu sąsiedztwu, które stanowi jedną z ważniejszych instytucji społecznych. To kontakt z sąsiadami – na ulicy, w bloku, na spotkaniach wspólnoty mieszkaniowej – daje najprostszą możliwość budowania relacji. Jak pokazała pandemia, w czasach kryzysu osoby mieszkające w okolicy, sąsiedzi tworzyli pierwsze ratunkowe sieci pomocy. Działo się tak zwłaszcza tam, gdzie sąsiedzi się choć trochę znali i utrzymywali ze sobą pewne relacje. W sytuacji, gdy usługi publiczne przestają działać albo można z nich korzystać w ograniczonym zakresie, solidarność i pomoc sąsiedzka staje się ważna.

Rozwijanie w lokalnych społecznościach poczucia wspólnotowości, współzrędnienia oraz współodpowiedzialności za wspólnotę i jej przestrzeń jest wyzwaniem dla animatorów społecznych. Społecznicy zajmujący się animacją powinni w jak najszerszym stopniu upowszechniać ideę wolontariatu i wykorzystywać jego różne formy do budowania lokalnych, sąsiedzkich wspólnot.

Przyszłość wolontariatu to wolontariat sąsiedzki, który buduje odpowiedzialność mieszkańców za sąsiadów i wspólną przestrzeń.

Internet staje się także przestrzenią sąsiedzką, a relacje nawiązywane i podtrzymywane w sieci przez osoby zamieszkujące bliską przestrzeń zaczyna nazywać się e-sąsiedztwem. Łączy ich przestrzeń dzielnicy, osiedla czy bloku oraz działania zarówno te wirtualne, jak i w świecie rzeczywistym. E-sąsiedzkość to relacje panujące między użytkownikami lokalnych grup na portalu społecznościowym, które często przenoszą się do realu.

E-sąsiedzkość to relacje tworzone w mediach społecznościowych przez sąsiadów – narzędzie wzmacniające wolontariat sąsiedzki.

Wirtualne przestrzenie sąsiedzkie służą sąsiadom w wielu celach. Najczęstsze to po prostu wymienianie się rekomendacjami (najlepszy fryzjer, warsztat samochodowy), poglądami (o zmianach na osiedlu, kwestiach społecznych), czy po prostu wymiana informacji (o korkach na drogach, remoncie ulicy). Jest to też przestrzeń do wymieniania się przysługami czy prośbami o pomoc sąsiedzką. Wydarzenia mające źródło online wpływają na pozawirtualne życie społeczności sąsiedzkiej.

Zjawisko e-sąsiedztwa może sprzyjać budowaniu poczucia przynależności do wspólnoty lokalnej czy wspólnoty mieszkaniowej. Daje szansę na tworzenie więzi sąsiedzkich, ograniczenie anonimowości i zwiększanie poczucia bezpieczeństwa. Sąsiedzkie grupy na portalach społecznościowych coraz częściej zaczynają się samoorganizować i uruchamiać wolontariat sąsiedzki. Przyczynia się to do większego zaangażowania w życie wspólnoty, wzmacnianie wzajemnej pomocy i wsparcia w trudnych sytuacjach. Coraz częściej sąsiedzi podejmują wspólne prace społeczne na rzecz upiększania swojej okolicy, włączają się w lokalne akcje charytatywne lub sami je inicjują. Wolontariat sąsiedzki stwarza okazję do wspólnego spędzania czasu wolnego, do wspólnej zabawy i aktywności wolontariackiej.

Idea wolontariatu lokalnego, sąsiedzkiego, miejskiego jest wzmacniana przez władze lokalne, które oferują coraz więcej programów wsparcia oraz funduszy, w tym mikrograntów dofinansowujących inicjatywy wychodzące ze strony mieszkańców. W Gdańsku funkcjonuje m.in. Gdański Fundusz Sąsiedzki i Gdański Fundusz Senioralny, a we Wrocławiu Fundusz Osiedlowy i Fundusz Czasu Wolnego. Włodarze miast wpierają domy/kluby sąsiedzkie np. w Gdańsku funkcjonuje ponad 25 domów/klubów sąsiedzkich prowadzonych przez organizacje pozarządowe. W Gdyni z kolei rozwijana jest koncepcja Przystani, czyli nowoczesnych centrów lokalnej aktywności w dzielnicach.

Wolontariat miejski

TREND MIASTO VOL. 2⁴⁰

Pandemia COVID-19 zdefiniowała miasta. Transformację przechodzą miejskie usługi czy przestrzenie wspólne. Nowym wyzwaniem jest połączenie modelu dystansowania społecznego z utrzymaniem wysokiej jakości życia mieszkańców.

Ponad 70 % obywateli Unii żyje na obszarach miejskich, a około 85 % unijnego PKB wytwarzane jest w miastach. Miasta i społeczności mają kluczowe znaczenie dla dobrostanu i jakości życia.

⁴⁰ <https://infuture.institute/mapa-trendow/>

Rozwój wolontariatu miejskiego, dzielnicowego nabiera coraz większego znaczenia w dużych aglomeracjach miejskich. Władze samorządowe są zainteresowane wzmocnieniem aktywności społecznej i zaangażowania mieszkańców w życie miasta. Dotyczy to nie tylko partycypacji mieszkańców w procesie planowania polityki rozwoju społecznego. Ma to także swój wymiar praktyczny, przejawiający się m.in. w zacieśnianiu współpracy z organizacjami koordynującymi wolontariat, a nawet w powoływaniu własnych centrów wolontariatu i inicjowaniu różnego rodzaju projektów i akcji wolontariackich. Sztandarowym przykładem rozwijania idei miejskiego wolontariatu mogą być działania podejmowane w Warszawie w ramach programu Ochotnicy Warszawscy czy zakończona sukcesem aktywność Miasta Gdańska mająca na celu przyznanie Miastu tytułu Europejskiej Stolicy Wolontariatu 2022.

Rozwój wolontariatu miejskiego pozytywnie wpływa na jakość realizacji zadań publicznych.

Rozwój wolontariatu miejskiego pozytywnie wpływa na jakość realizacji zadań publicznych. Ważne jest, aby działania na rzecz rozwoju wolontariatu były powiązane z sektorowymi politykami miasta. Warto, aby np. rozwojowi sportu amatorskiego czy kultury towarzyszył wolontariat tematyczny. Równie ważne jest, aby formuła współpracy pozwalała na synergię działań urzędu miasta, instytucji miejskich i organizacji pozarządowych oraz niesformalizowanych grup miejskich i indywidualnych mieszkańców.

W perspektywie nadchodzących lat ważną rolą miast będzie stwarzanie różnych możliwości, które mieszkańcy będą mogli uznać za wartościowe zaangażowania się, tak aby otoczenie lokalne zapewniało im dobrą jakość życia.

Wolontariat szkolny

Poszczególne grupy społeczne w różny sposób docierają do wolontariatu. W przypadku dzieci i młodzieży podstawową ścieżką stanowi szkoła – stąd konieczność wspierania rozwoju wolontariatu szkolnego. Szkoła jest dla dzieci i młodzieży miejscem, w którym najczęściej po raz pierwszy angażują się w wolontariat.

Zgodnie z Ustawą z dnia 14 grudnia 2016 roku – Prawo oświatowe, szkoły muszą tworzyć uczniom i uczennicom możliwość zaangażowania się w wolontariat. Placówki mogą to robić na dwa sposoby: tworzyć własną, szkolną ofertę wolontariatu dla uczniów lub być pośrednikiem w przekazywaniu ofert różnych instytucji zewnętrznych, które poszukują wolontariuszy.

Szkoły realizują programy wolontariackie najczęściej poprzez szkolne kluby wolontariatu oraz koła Caritas. Szkoły z reguły nie inicjują akcji charytatywnych, ale w dużej mierze uczestniczą w akcjach o zasięgu krajowym, regionalnym i lokalnym (np. Akcja Góra Grosza, Wielka Orkiestra Świątecznej Pomocy, Szlachetna Paczka, Pomóż dzieciom przetrwać zimę, Ogólnopolska Akcja Charytatywna, Caritas, Tak pomagam, Gwiazdka dla zwierzaka).

Wolontariat jest ważnym elementem kształtowania kluczowych kompetencji uczniów. Bardzo ważnym aspektem pracy jako wolontariusza jest zorientowanie na praktykę, własny rozwój w działaniu, czyli przygotowanie do wykonywania działań zmierzających do osiągnięcia celu. Wolontariat pomaga młodym ludziom w rozwoju takich cech, jak kreatywność i pewność siebie oraz w budowaniu postawy odpowiedzialnej społecznie.

Wyzwaniem dla wolontariatu przyszłości jest rozwijanie wolontariatu szkolnego, który powinien być postrzegany jako integralna część szkoły, miejsce włączania się dzieci i młodzieży w pomoc innym.

Analizując różne raporty z badań widać, że na przestrzeni lat pozytywne postrzeganie idei wolontariatu jako wartości ma tendencję malejącą wśród uczniów. W badaniu przeprowadzonym w 2021 roku w szkołach podstawowych i ponadpodstawowych województwa pomorskiego⁴¹ co piątą uczeń/uczennica (22%) potwierdza, że w ich środowisku wolontariat jest zajęciem modnym, popularnym.

Młodzi o wolontariacie

Wyniki badania CAWI (N=807), IX-X 2021, PrePost Consulting sp. z o.o.

22%

potwierdza, że w ich środowisku wolontariat jest zajęciem modnym, popularnym, *trendy*.

64%

definiuje wolontariat jako bezinteresowną pomoc innym.

⁴¹ Wolontariat młodych w województwie pomorskim. Raport z badania 2021; Alicja Zajączkowska, Gdańsk 2021.

Dla porównania wyniki badania wolontariuszy (N=121, w tym 42% to uczniowie) przeprowadzonego w 2011 roku przez Regionalne Centrum Wolontariatu w Gdańsku pokazały, że aż 54% respondentów deklaruowało, że w ich środowisku wolontariat cieszy się dużym uznaniem⁴².

Przy analizowaniu wyników badań dotyczących motywów angażowania się w wolontariat warto też brać pod uwagę kwestię punktów zdobywanych przez uczniów do wykorzystania w toku rekrutacji do szkół średnich. Wolontariusze mogą w części przypadków traktować wolontariat instrumentalnie, aby zwiększyć szanse na dostanie się do lepszej szkoły.

Na podstawie dostępnej literatury przedmiotu można dokonać klasyfikacji motywów, którymi kierują się uczniowie podejmujący działania dla innych:

- ➔ poparcie określonych wartości lub idei – działania podejmowane dla zabezpieczenia potrzeb społecznie uznawanych za słuszne, np. pomoc charytatywna w sytuacjach trudnych dla ludzi i zwierząt;
- ➔ chęć kreowania własnej, pozytywnej pozycji w społeczności szkolnej – działania zmierzające do stworzenia obrazu własnej osoby zgodnego z wizerunkiem powszechnie uznawanym i bardzo cenionym, czyli typem społecznika;
- ➔ chęć zaspokojenia własnych ambicji – działalność przynosząca osobie satysfakcję życiową, poczucie spełnienia oraz samorealizacji, możliwość wyrażania własnych poglądów, wcielanie w życie autorskich projektów⁴³.

Przywołany już raport z badania wolontariatu szkolnego w województwie pomorskim na próbie N=807 respondentów potwierdza, że najczęstszym powodem podejmowania aktywności na rzecz wolontariatu jest chęć pomagania innym oraz zmieniania świata i ludzi na lepsze (78%). Około 1/3 wolontariuszy wskazała na chęć spędzenia czasu w sposób ciekawy i pożyteczny (40%), zdobycia doświadczenia życiowego (33%) lub nauczenia się czegoś nowego (32%).

⁴² Raport ewaluacji końcowej projektu Synergia – system organizacji wolontariatu w Gdańsku, Regionalne Centrum Wolontariatu, Gdańsk 2011

⁴³ Wolontariat szkolny jako narzędzie rozwoju kompetencji przedsiębiorczych, R. Rettinger, <https://www.frse.org.pl/>

Wolontariat solidarności

Wolontariat przyszłości będzie mocno koncentrował się na projektach solidarności podejmowanych przez wolontariuszy w celu sprostania kluczowym wyzwaniom w ich społecznościach.

Nowe trendy w rozwoju wolontariatu przyszłości wyznacza kolejny program pracy Europejskiego Korpusu Solidarności (EKS) w perspektywie finansowej 2021-2027. Program przyjęty przez Komisję Europejską dysponuje budżetem 1,009 mld Euro⁴⁴ na realizację działań tysięcy wolontariuszy i młodzieżowych projektów lokalnych.

Nowa perspektywa funduszy UE na lata 2021-2027 jest szansą na zwiększenie działań z zakresu wolontariatu.

Nowy program EKS będzie koncentrował się na projektach wolontariatu i solidarności podejmowanych przez wolontariuszy w celu sprostania kluczowym wyzwaniom w ich społecznościach. Staże i miejsca pracy, które były działaniem w ramach Europejskiego Korpusu Solidarności 2018-2020, nie będą kontynuowane w nowej edycji programu.

Priorytetowe wyzwania nowego programu Europejskiego Korpusu Solidarności to:

- ➔ zielone działania, czyli wszelkie działania na rzecz środowiska naturalnego,
- ➔ transformacja cyfrowa, wspieranie projektów, które rozwijają umiejętności cyfrowe oraz służą pogłębianiu wiedzy na temat zarówno możliwości, jak i zagrożeń związanych z technologią cyfrową, nymi.

⁴⁴ <https://eks.org.pl/>

- ➔ zaangażowanie młodych ludzi w procesy demokratyczne poprzez podejmowanie aktywności społecznej i stawanie się osobami przyczyniającymi się do zmian,
- ➔ przeciwdziałanie skutkom pandemii COVID-19, szczególnie w obszarze profilaktyki i wsparcia zdrowia. Program mobilizuje wolontariuszy do wspierania projektów zajmujących się różnymi wyzwaniami zdrowotnymi.

Ważnym trendem w rozwoju wolontariatu jest profesjonalizacja procedur i standardów prowadzenia wolontariatu przez europejskie organizacje oraz instytucje.

Program Europejskiego Korpusu Solidarności 2021-2027 wyznacza nowe standardy dla prowadzenia wolontariatu w organizacjach, wprowadzając konieczność uzyskania Znak Jakości EKS.

Organizacje, które chcą włączyć wolontariuszy w swoje działania lub wesprzeć lokalne działania grup młodych ludzi, mogą ubiegać się o dofinansowanie projektów w ramach Europejskiego Korpusu Solidarności. Wcześniej jednak organizacje te muszą uzyskać Znak Jakości EKS. Jest to certyfikat przyznawany przez Narodową Agencję Europejskiego Korpusu Solidarności, który potwierdza, że organizacja spełnia wszelkie standardy Programu. Znak Jakości potwierdza, że organizacja zapewnia wolontariuszom możliwość udziału w projektach o wysokiej jakości oraz silnym wymiarze solidarnościowym, w zgodzie z wartościami i celami Europejskiego Korpusu Solidarności. Każda organizacja, instytucja, firma, która chce zaangażować się w Projekt Wolontariatu, musi posiadać Znak Jakości.

KORPUS SOLIDARNOŚCI

W Polsce idea Korpusu Solidarności jest rozwijana w oparciu o uchwałę Rady Ministrów z 2018 roku. Określa ona założenia Programu Wspierania i Rozwoju Wolontariatu Długoterminowego na lata 2018-2030. Strategicznym celem rządowego Programu Korpus Solidarności jest wsparcie rozwoju społeczeństwa obywatelskiego poprzez wypracowanie i wdrożenie rozwiązań ułatwiających i zachęcających do systematycznego oraz długoterminowego angażowania się obywateli w wolontariat.

A person wearing a light-colored hijab is holding a large, rectangular cardboard sign. The sign has the word "TAKE" written on it in a simple, hand-drawn font. The person is holding the sign with their right hand. The background is a brightly lit room, possibly a classroom or a community center, with other people visible in the distance. The overall color scheme is warm and monochromatic, dominated by shades of orange and yellow.

TAKE

CARE

8. Podsumowanie

Badanie zjawiska wolontariatu jest wyzwaniem, bo dane statystyczne dotyczące tego tematu są trudne do analizowania i generalizowania – wyniki badań zależą od przyjętej definicji wolontariatu. W związku z tym wolontariat nie jest pojęciem jednoznacznym zarówno dla społeczności, jak i dla osób, które taką pracę społeczną wykonują. Wolontariat można rozumieć różnie, m.in. w zależności od kryterium jego sformalizowania, czasu jego trwania czy odbiorców, do których jest skierowany.

W praktyce mamy do czynienia z wieloma rodzajami wolontariatu w zależności od różnych kryteriów podziału. Ze względu na czas pracy możemy mówić o wolontariacie akcyjnym, długofalowym czy mikrowolontariacie. Z uwagi na sposób wykonywania wolontariatu możemy go podzielić na wolontariat w realu, zdalny czy hybrydowy. Szeroka kategoria typów wolontariatu odnosi się do podmiotów, na rzecz których jest wykonywany, np. na rzecz osób indywidualnych, osób doświadczających migracji, osób z kręgu wykluczenia społecznego, seniorów, sąsiadów czy na rzecz organizacji, instytucji.

Przemiany społeczne i gospodarcze, które zachodzą w ostatnich latach mają wpływ na rozwój nowych form działalności wolontariackiej. W związku z rosnącymi wyzwaniami społecznymi, którym często nie są w stanie sprostać organy państwowe, wolontariusze mogą odpowiadać na potrzeby społeczne szybciej i efektywniej niż instytucje publiczne. Wzmacnianie aktywności społecznej na rzecz rozwiązywania problemów, przed którymi stoi świat, to ważne zadanie dla wolontariatu przyszłości.

Analiza danych zastanych dotyczących wolontariatu i wyzwań społeczno-gospodarczych pozwoliła na zebranie szerokiego materiału badawczego, który został przyporządkowany do czterech obszarów tematycznych, tj.: wolontariat a rynek pracy, wolontariat a zielona przyszłość, wolontariat a dobrostan oraz wolontariat a lokalność. Wybrane trendy zostały poddane analizie pod kątem ich ewentualnego wpływu na podaż i/lub popyt w odniesieniu do wolontariatu przyszłości.

Korelowanie wybranych trendów z przyszłością wolontariatu okazało się dużym wyzwaniem badawczym. Niektóre zjawiska wiążące się z przyszłością wolontariatu już zdążyły się wykrystalizować i od pewnego czasu są poddawane badaniom ilościowym, co pozwala na ograniczenie subiektywizmu we wnioskowaniu. Inne rodzaje wolontariatu przyszłości (np. wolontariat sąsiedzki, mikrowolontariat czy wolontariat hybrydowy) są stosunkowo nowym zjawiskiem i nie udało mi się odnaleźć raportów z badań i danych statystycznych. W tym przypadku oparłam wnioskowanie na danych zebranych metodami jakościowymi i odwoływałam się do swojej wiedzy oraz doświadczeń ekspertów z branży.

Kluczowe wnioski dla obszaru wyzwania rynku pracy a wolontariat przyszłości:

- ➔ Trendy związane z nowym podejściem do społecznego zaangażowania biznesu mają znaczący wpływ na zwiększenie podaży wolontariatu – więcej ofert i więcej osób gotowych do podejmowania wolontariatu.
- ➔ **Wolontariat przyszłości to wolontariat pracowniczy** – zwiększa się liczba świadomych firm, które do swoich wartości i sposobu funkcjonowania włączają działania związane z wolontariatem. Rośnie wśród pracowników potrzeba pomagania innym, co wpłynie na zwiększenie się podaży ofert wolontariatu.
- ➔ **Wolontariat przyszłości to wolontariat kompetencyjny** – rośnie zapotrzebowanie na rozwijanie ofert zwiększających kompetencje w oparciu o różnego rodzaju projekty i usługi doradcze oraz programy mentorskie oferowane pro bono przez specjalistów w swojej dziedzinie. Coraz większa liczba prezesów, menedżerów wysokiego szczebla chce dzielić się swoim czasem, doświadczeniem, wiedzą i umiejętnościami w ramach wolontariatu kompetencyjnego.
- ➔ **Wyzwaniem dla wolontariatu przyszłości jest stwarzanie możliwości nabywania kompetencji poprzez nieformalne uczenie się i doświadczanie różnych form i miejsc aktywności wolontariackiej.** Podejmowanie aktywności w ramach wolontariatu stwarza szanse na włączenie się w trend edukacji bazujący na uczeniu się przez całe życie i inspirowany innowacyjnością.
- ➔ **Wolontariat przyszłości to wolontariat naukowy** – angażujący wolontariuszy, osoby niebędące naukowcami, w realizację badań naukowych w formule otwartej nauki.
- ➔ **Wolontariat przyszłości to wolontariat zdalny** – e-wolontariat, wykonywany za pośrednictwem Internetu, który staje się coraz bardziej popularny, zwłaszcza wśród młodych osób. Mikrowolontariat – to nowość i coraz częściej poszukiwany rodzaj e-wolontariatu zajmujący nie więcej niż godzinę. Wolontariat hybrydowy – zjawisko pracy w systemie hybrydowym, czyli częściowo w „realu” i częściowo zdalnie rozwija się mocno w świecie wolontariatu. Wyzwaniem dla rozwoju e-wolontariatu, w tym mikrowolontariatu i wolontariatu hybrydowego jest skuteczne budowanie i utrzymanie motywacji wolontariuszy, docenianie ich pracy oraz dostarczanie im różnorodnych, ciekawych ofert i rozwijających projektów społecznych.

Kluczowe wnioski dla obszaru zielona przyszłość a wolontariat przyszłości:

- ➔ Kryzys klimatyczny i środowiskowy ma znaczący wpływ na rozwój wolontariatu. Globalne ruchy społeczne młodych ludzi związane ze zwiększającą się świadomością dotyczącą katastrofy klimatycznej i środowiskowej będą miały wpływ na zwiększenie się zainteresowania aktywnością wolontariacką.
- ➔ Wolontariat przyszłości to wolontariat klimatyczny skierowany na walkę z kryzysem klimatycznym oraz wolontariat w służbie ochrony środowiska.

Kluczowe wnioski dla obszaru dobrostan a wolontariat przyszłości:

- ➔ Rośnie gotowość do podejmowania wolontariatu w odpowiedzi na potrzebę poszukiwania sensu i prawdziwych wartości w życiu. Udowodniono, że wolontariat jest drogą do dobrego samopoczucia jednostek i społeczności. Pandemia pomogła w docenieniu roli wolontariatu, przysłużyła się większemu zainteresowaniu społeczeństwa tematem wolontariatu.
- ➔ Wyzwaniem dla wolontariatu przyszłości będzie sprostanie zapotrzebowaniu społecznemu na wolontariat opiekuńczy, pomocowy, towarzyszący, hospicyjny.
- ➔ Zwiększająca się rzesza młodych seniorów (aktywni silwersi), którzy mogą być zainteresowani podejmowaniem wolontariatu senioralnego. Wyzwaniem dla wolontariatu przyszłości jest usuwanie barier i umożliwianie osobom starszym, „młodym emerytom” podejmowanie wolontariatu.

Kluczowe wnioski dla obszaru lokalność a wolontariat przyszłości:

- ➔ Gdy świat zaczyna być coraz bardziej nieprzewidywalny, rozwija się **wolontariat lokalny i sąsiedzki**. Wyzwaniem dla wolontariatu przyszłości jest rozwijanie wolontariatu w małych lokalnych społecznościach, wolontariatu sąsiedzkiego czy miejskiego w oparciu o lokalne zasoby, odpowiadającego na lokalne potrzeby.
- ➔ **Wolontariat przyszłości to wolontariat niesformalizowany oparty o oddolne inicjatywy lokalnych społeczności**. Przyszłość wolontariatu to wolontariat sąsiedzki, który buduje odpowiedzialność mieszkańców za sąsiadów i wspólną przestrzeń. E-sąsiedzkość to relacje tworzone w mediach społecznościowych przez sąsiadów – narzędzie wzmacniające wolontariat sąsiedzki.
- ➔ **Rozwój wolontariatu miejskiego, dzielnicowego nabiera coraz większego znaczenia w dużych aglomeracjach miejskich**. Rozwój wolontariatu miejskiego pozytywnie wpływa na jakość realizacji zadań publicznych.
- ➔ **Wyzwaniem dla wolontariatu przyszłości jest rozwijanie wolontariatu szkolnego**, który powinien być postrzegany jako integralna część edukacji szkolnej, miejsce włączania się dzieci i młodzieży w pomoc innym.
- ➔ **Wolontariat przyszłości będzie mocno koncentrował się na projektach solidarności podejmowanych przez wolontariuszy w celu sprostania kluczowym wyzwaniom w ich społecznościach**.
- ➔ **Program Europejskiego Korpusu Solidarności 2021-2027** wyznacza nowe standardy dla prowadzenia wolontariatu w organizacjach, wprowadzając konieczność uzyskania Znak Jakości EKS.
- ➔ **Nowa perspektywa funduszy UE na lata 2021-2027** jest szansą na zwiększenie działań z zakresu wolontariatu.
- ➔ **Aktywizm społeczny** – ruch ten może generować wśród organizacji, aktywistów społecznych/ politycznych zapotrzebowanie na wspieranie ich działań przez wolontariuszy.

9. Bibliografia

1. „Praca niezarobkowa poza gospodarstwem domowym”, GUS, Warszawa, 2016
2. Ludność. Stan i struktura oraz ruch naturalny w przekroju terytorialnym w 2021 r. GUS, Warszawa 2021
3. Sytuacja osób starszych w Polsce w 2019 r., GUS, Warszawa, Białystok, 2021
4. Siła kobiet. Jakie są współczesne Polki; Mobile Institute, Warszawa 2020
5. The Deloitte Global Millennial Survey 2019, perspektywa Polska
6. CAF World Giving Index 2021, Charities Aid Foundation, 2021
7. Przyszłość rynku pracy. Polska perspektywa. Badanie PwC "Upskilling Hopes & Fears 2021"
8. Program wspierania i rozwoju wolontariatu długoterminowego na lata 2018-2030; Korpus Solidarności; Warszawa, 2018
9. E-wolontariat w szkole Poradnik dla nauczycieli i opiekunów szkolnych kół wolontariatu; Fundacja Dobra Sieć; Warszawa; 2021
10. Szkolne wolontariaty Co zrobić, żeby zagrało. Regionalne Centrum Wolontariatu w Katowicach, 2016.
11. Kto na ochotnika? Szkolne programy wolontariatu. Centrum Edukacji Obywatelskiej; Warszawa 2017
12. M. Boni; Młodzi 2020 –w poszukiwaniu tożsamości Raport, Fundacja im. Stefana Batorego, 2020
13. Aktywności i doświadczenia Polaków w 2019 roku; Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej, Warszawa, 2020
14. Raport o samotności, Stowarzyszenie Wiosna, Warszawa, 2021
15. Ochotnicy Warszawscy. Projekt rozwoju wolontariatu w Warszawie na lata 2021–2025; Zespół Rozwoju Wolontariatu Centrum Komunikacji Społecznej Urzędu m.st. Warszawy, 2020
16. Wyzwania Animacji społecznej. Współczesne wyzwania animacji społecznej; Fundacja RC, Gdańsk, 2020
17. Anna Pokrzywa; E-sąsiedztwo. Lokalne grupy wirtualne i ich wpływ na kształt miasta. Akademia Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie, 2018
18. Zrównoważona Europa do 2030, Zał. II; Postępy UE w osiągnięciu celów zrównoważonego rozwoju, Komisja Europejska, 2019
19. Kondycja III sektora w województwie pomorskim 2018 – raport z badań. Fundacja RC, Gdańsk 2018.

20. Wolontariat pracowniczy w największych i średnich firmach w Polsce. III Ogólnopolskie Badania Wolontariatu Pracowniczego; Forum Odpowiedzialnego Biznesu, Warszawa; 2019
21. [Diagnoza e-wolontariatu i platformy TuDu.org.pl; Fundacja Dobra Sieć, Warszawa, 2021](#)
22. Raport Global Digital 2020; <https://mobirank.pl/2020/01/31/raport-digital-i-mobile-na-swiecie-w-2020-roku/>
23. [infuture. institute. Mapa Trendów. Gdańsk, 2021](#)
24. Postcorona Signals Of Change; 360 Inspiration, Zuzanna Skalska, 2021
25. [Zajączkowska; Wolontariat Młodych W Województwie Pomorskim. Raport z badania, 2021; Pomorska Pracownia Badań Obywatelskich, Gdańsk 2021](#)
26. The Future of the Voluntary, Community and Social Enterprise Sector in Northern Ireland. The Building Change Trust; 2018
27. [Kobiety kontra koronawirus. Jak pandemia zmieniła ich życie i pracę? Raport z badania. Wyborcza.pl, 2021](#)
28. Filantropia w Europie Środkowo-Wschodniej (CEE) 2020. Raport z badań 2020. Executive Summary dla Polski.
29. [Wykluczenie społeczno-cyfrowe w Polsce. Fundacja Stocznia, Warszawa, 2021](#)
30. <https://www.liderzyprobono.pl/>
31. <http://pte.org.pl/2021/08/31/nauka-obywatelska-szanse-i-wyzwania-dla-ewaluacji/>
32. <https://odpowiedzialnybiznes.pl/publikacje/aktywizm-korporacyjny/>
33. <https://hatalaska.com/2021/02/02/mapa-trendow-2021/>
34. <https://odpowiedzialnybiznes.pl/wolontariat/>
35. <https://e-wolontariat.pl>
36. <https://www.frse.org.pl>
37. <https://eks.org.pl/>
38. <https://www.royalvoluntaryservice.org.uk/about-us/our-impact/charity-partners/shaping-the-future-with-volunteering/>
39. [www.ochotnicy.ceo.org.pl,](http://www.ochotnicy.ceo.org.pl)
40. <http://wolontariat.org.pl/prawo/dlugofalowa-polityka-rozwoju-wolontariatu-w-polsce/>

